

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ARCADIE SUCEVEANU: „CUM SĂ NE PROTEJĂM DE NONVALOARE?”

„(...) Tradiția literară ne arată că la noi întotdeauna a existat un interes sporit față de literatura pentru copii – un gen delicat, având un rol deosebit în formarea minții și sufletului copilului, în edificarea statutului său moral. Prin forța împrejurărilor, scriitorii noștri s-au simțit obligați să se adreseze «în mod expres» copiilor de vârstă școlară, să scrie lucrări cu caracter didactic, să elaboreze chiar și manuale sau abecedare. Astfel, aici, a luat ființă, în timp, o adevărată școală de literatură pentru copii – Grigore Vieru și Spiridon Vangheli sunt doi dintre pilonii acestei școli.” (p.3)

RĂZVAN VONCU ȘI SINDROMUL STOCKHOLM LA BASARABENI

„(...) văd [semnele „sindromului Stockholm”] în viața socială și politică a Basarabiei. Care pare că vrea să întoarcă spațiile Europei, către care nu a făcut încă niciun pas și de la care nu a venit decât ajutor dezinteresat, și să se întoarcă în brațele teroristului „salvator”...”. (p.7)

ÎN CĂUTAREA CĂRȚII PERFECTE

Mihai Iovănel despre creația lui Emilian Galaicu-Păun, marcată de himera mallarméeană a Cărții totale, unice și perfecte. (p.20)

INTERVIU

MATEI VISNIEC: LITERATURA NE POATE APĂRA DE SPĂLAREA PE CREIER

© N. RĂILEANU

„(...) Eu întotdeauna am avut și o dimensiune politică, chiar și în poezia mea. O dimensiune politică, pentru că m-am format în România, unde aveam întotdeauna o dorință de a polemiza, de a denunța, de a ironiza, de a critica. În mod sigur, în textele mele există o dimensiune politică, o dimensiune po-

lemică. În același timp nu am uitat niciodată că doar cu mesaje nu poți scrie literatură bună. Literatură e altceva. Literatura nu denunță în același mod precum politicianul sau precum jurnalistul, sau precum analistul, sau precum istoricul. Literatura are și alte dimensiuni,

pentru că ea denunță, bineînțeles, dar ea și scormonește în cauzele profunde ale unor situații, în contradicții de ființe umane. Dintotdeauna am fost conștient că dincolo de critica socială (...) există și ceva mai profund care trebuie scormonit: omul (...).”

POEZIE
de ION ANTON

„RESTUL FERICIRII”, „CLAPE ALBE, CLAPE NEGRE”, „IMITAREA PRIMĂVERII” Ș.A.

„(...) Dorințele noastre umblă tăcând una prin alta,/ se amestecă și formează un fel de parfum (...)”

< 12

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4

„SFÂRȘITUL ISTORIEI ȘI ULTIMUL OM ȘI/ SAU SFÂRȘITUL LITERATURII ȘI ULTIMUL CITITOR?” DE TEO CHIRIAC (P.4)

PROZĂ

FRAGMENT DIN ROMANUL „MULTIVERS” DE MARCEL GHERMAN (P.14)

CRONICI LITERARE

SEMNAȚE DE ION CIOCANU (P.15), MIRCEA V. CIOBANU (P.16), NINA CORCINSCHI (P.17) ȘI VITALIE RĂILEANU (P.21)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

FRAGMENT DIN ROMANUL „IMPERIUM” DE CHRISTIAN KRACHT ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA CARTIER (P.24)

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 2 | NUMĂRUL 4 | APRILIE | 2016

CONFERINȚĂ

LITERATURA PENTRU COPII: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

10 **SCRIITORI ȘI PROFESORI, DESPRE CRIZA LITERATURII PENTRU COPII ÎN BASARABIA**

EDITORIAL

de **ARCADIE SUCEVEANU**

03 **ÎN VIZOR: CARTEA PENTRU COPII**

FIRUL CU PLUMB

DE **MAGDA ISANOS**

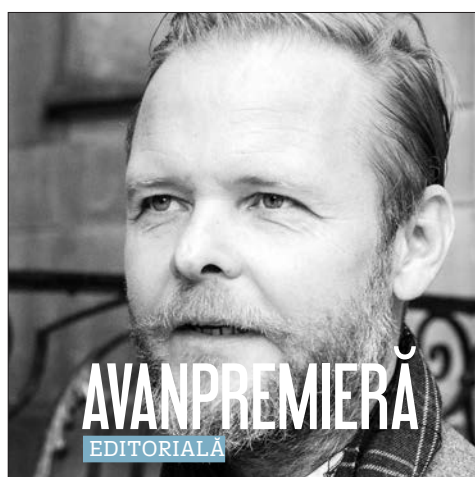
23 **DUMNEZEU**

04 **TEOFANII ÎN FORMAT A4**
 „SFÂRȘITUL ISTORIEI...
 SFÂRȘITUL LITERATURII”
 DE **TEO CHIRIAC**

05 **MIRADOR**
 „DESPRE PODURI”
 DE **ION POP**

06 **INTERVIU**
MATEI VIȘNIEC:
 „LITERATURA NE POATE APĂRA
 DE SPĂLAREA PE CREIER”

07 **BASARABIA LITERARĂ**
 DIN NOU, DESPRE
 „SINDROMUL STOCKHOLM”
 DE **RĂZVAN VONCU**

AVANPREMIERĂ

EDITORIALĂ

24 **„IMPERIUM”**
 FRAGMENT DIN ROMANUL LUI
CHRISTIAN KRACHT
 TRADUCERE DIN GERMANĂ
 DE **ANDREI ANASTASESCU**

08 **ISTORIA LITERATURII RAFTUL DOI**
 „UN PAMFLETAR” (III)
 DE **EUGEN LUNGU**

11 **PUNCT DE VEDERE**
 „S-AR ÎNTREBA, CU
 SIGURANȚĂ, GRIGORE VIERU...”
 DE **MIHAIL GH. CIBOTARU**

12 **POEZIE**
 „CLAPE ALBE, CLAPE NEGRE”
 DE **ION ANTON**

14 **PROZĂ**
 „VIRAKANGA”
 DE **MARCEL GHERMAN**

15 **BREVIAR**
 „HARUL FANTEZIEI ȘI BUNĂTĂȚII”
 DE **ION CIOCANU**

16 **CÂMPUL ALB, OILE NEGRE**
 „CRONICI ȘI ISTORII”
 DE **MIRCEA V. CIOBANU**

18 **ROZA VÂNTURILOR**
 „JURNAL DE ITALIA” (VI)
 DE **LEO BUTNARU**

20 **STUDII**
 „ÎN CĂUTAREA CĂRȚII PERFECTE”
 DE **MIHAI IOVĂNEL**

22 **PROZĂ**
 „PARABOLE”
 DE **NICOLAE RUSU**

Revista Literară
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
 ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu

Redactor-șef: Teo Chiriac

Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru

Secretar de redacție: Grigore Chipier

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
 Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
 Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
 Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
 Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț

Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:

MD-2004, or. Chișinău
 str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724

Fax: (+373 22) 237118

E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
 Ministerul Justiției al Republicii Moldova
 în data de 03 martie 2015
 Numărul de înregistrare: 297

Format A3. Tipar: ofset.
 Tiraj: 1000 de exemplare.
 Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
 MD-2005, or. Chișinău
 str. Feredeului 4/6

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
 DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
 CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul
 Ministerului Afacerilor Externe al României –
 Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de
 Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.

INSTITUTUL
 CULTURAL
 ROMÂN

Această revistă apare cu sprijinul
 Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele publicate în *Revista literară* nu reprezintă
 poziția oficială a DPRP sau ICR.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
 publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse și nici
 distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
 Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
 Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

9 772345 177006 >

EDITORIAL

de ARCADIE SUCEVEANU

BENEDETTO
CROCE
DESPRE
VALOARE,
FRUMOS
ȘI URÂT
ÎN ARTĂ:

„(...) Dar, după toate explicațiile pe care le-am dat, fiind acum înlăturat orice pericol de restălmăcire și neputându-se, pe de altă parte, ignora faptul că tendința dominantă atât în limbajul comun cât și în cel filozofic este de a restrânge sensul cuvântului „frumos” tocmai la valoarea estetică, ne pare ușor și oportun să definim frumusețea ca expresie reușită, sau, mai bine zis, ca expresie pur și simplu, fiindcă expresia, când nu e reușită, nu e expresie. [Prin urmare] urâtul, este expresia greșită. Și pentru operele de artă nereușite e valabil paradoxul că frumosul ne prezintă o unicitate de frumusețe, iar urâtul o multiplicitate. De unde, în mod obișnuit, în fața operelor estetice mai mult sau mai puțin nereușite auzim vorbindu-se despre calități, adică despre părțile lor frumoase, ceea ce nu se întâmplă, în schimb, în fața celor perfecte. La acestea, într-adevăr, se vedește imposibilă enumerarea calităților sau arătarea părților frumoase, fiindcă, existând o fuziune completă, ele au o singură calitate: viața circulă în întregul organism și nu e retrasă în vreuna dintre părțile lui.

Calitățile operelor nereușite pot fi de grade diferite, chiar foarte mari. Și pe cînd frumosul nu prezintă grade, nefiind de conceput un mai frumos, adică un expresiv mai expresiv, un adecvat mai adecvat, urâtul, în schimb, le prezintă și încă mergând de la ușor urât (sau aproape frumos) la foarte urât. Dar dacă urâtul ar fi complet, adică lipsit de orice element de frumusețe, prin însuși acest fapt el ar înceta să fie urât, fiindcă i-ar lipsi, în acest caz, contradicția în care stă rațiunea lui de a fi. Valoarea negativă ar deveni nonvaloare, activitatea ar ceda locul pasivității, cu care ea nu e în război decât atunci când aceasta este efectiv combătută. Și fiindcă conștiința distinctivă a frumosului și urâtului se bazează pe contrastele și pe contradicțiile pe care le implică activitatea estetică, este evident că această conștiință se atenuează până la a dispărea cu totul pe măsură ce coboară de la cazurile de expresie cele mai complexe la cele mai simple și foarte simple. De aici iluzia că ar exista expresii nici frumoase, nici urâte, considerându-se ca atare cele care se obțin fără un efort sensibil și se prezintă ca naturale.”

(Benedetto Croce, *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală*, trad. de D. Trancă, București, Editura Univers, 1971)

CUM SĂ NE PROTEJĂM
DE NONVALOARE?

ORICE GRAFOMAN CARE ARE BANI ÎȘI POATE TIPĂRI ORICÂND O CARTE PENTRU COPII, FĂRĂ A SIMȚI NEVOIA DE A SE CONFORMA RIGORILOR ESTETICE. ASEMENEA CĂRȚI TRĂDEAZĂ UN GRAD LAMENTABIL DE PROFESIONALISM ȘI NE DESCALIFICĂ IREMEDIABIL CA OAMENI AI SCRISULUI.

Tradiția literară ne arată că la noi întotdeauna a existat un interes sporit față de literatura pentru copii – un gen delicat, având un rol deosebit în formarea minții și sufletului copilului, în edificarea statutului său moral. Prin forța împrejurărilor, scriitorii noștri s-au simțit obligați să se adreseze „în mod expres” copiilor de vârstă școlară, să scrie, între altele, lucrări cu caracter didactic și științific, să elaboreze chiar și manuale sau abecedare. Astfel, aici, a luat ființă, în timp, o adevărată școală de literatură pentru copii – Grigore Vieru și Spiridon Vangheli sunt doi dintre pilonii acestei școli. Dar se cuvine să nu uităm nici de George Meniuc, Ion Druță, Valentin Roșca, Aureliu Busuioc, Petru Cărare, Ion Gheorghită, Aurel Scobioală, nici de scriitorii promoțiilor actuale, care, în marea lor majoritate, sunt autori competitivi, având la activ lucrări de certă valoare. Vom menționa, în același context, și contribuția deosebită a unor edituri specializate în editarea cărților pentru copii, cum sunt Prut, Litera, Cartier, edituri a căror producție, tipărită la cele mai înalte standarde europene, este (re)cunoscută și difuzată în aproape toate centrele culturale din România. Dar și faptul că, de douăzeci de ani, la Chișinău are loc Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret – un adevărat for al cărții și lecturii, în cadrul căruia se lansează o mare gamă de cărți de beletristică și lucrări cognitiv-educative, se organizează ateliere și concursuri de creație, se acordă zeci de premii, inclusiv premiul „Simpătia copiilor”, se tipărește cartea-surpriză a fiecărei ediții, difuzată gratuit în zeci de mii de exemplare.

Astăzi, avem autori pe deplin sincronizați cu cele mai noi tendințe literare, care aduc în scrierile lor pentru copii procedee postmoderniste, cum ar fi exercițiul ludic, (auto)ironia, intertextualitatea chiar, fără a diminua gradul de accesibilitate a textelor. Cărțile lor ne demonstrează că parametrii paradigmatici ai literaturii pentru copii pot fi estinși, că se poate scrie în acest gen și într-o altă viziune, înnoind și radicalizând limbajul, recurgând la jocul de cuvinte, la ironie și umor. Din nefericire, însă, societatea de azi e și o societate a

kitschului, în care s-a instalat o teribilă confuzie de valori. Spiritul culturii este sufocat de contracultura ce ne inundă de pe scene, din emisiunile TV. Și, desigur, din librării și din chioșcurile de carte. Literatura autentică este subminată, uneori chiar agresată, de subliteratură. În ultima perioadă au proliferat autorii de duzină, care continuă să scrie într-un defazaj păgubos. Oameni de diverse vârste și profesii, lipsiți de o pregătire cât de elementară, scriu și tipăresc cărți irelevante și agramate, care își fac loc tot mai ostentativ în chioșcuri și pe tarabe, în văzul trecătorilor. Ratând de regulă în alte genuri, acești autori se grăbesc să-și eticheteze textele plate și anoste, scrise sub limita unui limbaj cult, cizelat, drept „literatură pentru copii”.

Iar editurile (și nu doar cele obscure), în criză de comenzi onorabile, acceptă să tipărească orice „capodoperă” de acest fel, întrecându-se în a scoate mai cu seamă lucrări cu caracter cognitiv-didactic și abecedare – niște broșurele prost tipărite, expresii ale kitsch-ului literar și poligrafic. Au împânzit, de asemenea, spațiul public și un tip de cărțulii ce conțin alfabetul comentat în versuri, semnate de autori cu totul anonimi, care rimează inabil și se exprimă defectuos. Orice grafoman care are bani își poate tipări oricând o carte pentru copii, fără a simți nevoia de a se conforma rigorilor estetice. Asemenea cărți trădează un grad lamentabil de profesionalism și ne descalifică iremediabil ca oameni ai scrisului. Și, ceea ce e și mai grav, ele sunt de-a dreptul nocive pentru formarea gustului estetic și pentru cultivarea limbii literare în școli și grădinițe.

E o problemă care ar trebui să ne preocupe pe toți. Uniunea Scriitorilor a încercat, în câteva rânduri, să atragă atenția instituțiilor abilitate asupra situației create, dar, spre regretul nostru, nu a urmat de nicăieri nicio reacție. Solicitățile noastre repetate de a avea o discuție pe această temă cu Ministrul Educației, atât cu fostul cât și cu actualul, au rămas fără răspuns. Păcat. Căci, între timp, cohortele de veleitari continuă să-și vadă nestingherit de treabă. Flagelul a atins cote îngrijorătoare și stoparea lui nu se poate obține decât prin implicarea energică a instituțiilor statului.

Cum să ne protejăm, așadar, împotriva kitsh-ului și nonvalorii? Cum pot fi ajutați copilul și acei părinți sau chiar învățători care nu prea se orientează în avalanșa de apariții editoriale?

Întâi de toate, credem că la edituri ar trebui să existe, ca pe timpuri, consilii artistice din care să facă parte scriitori și artiști plastici, pentru a impune niște filtre valorice. Dar cel mai bine ar fi dacă, printr-o dispoziție de guvern, editurile vor fi obligate să-și coordoneze programele cu uniunile de creație, cel puțin titlurile destinate copiilor. Iar Casa Națională a Cărții să poată elibera ISBN-ul pentru lucrările semnate de autori neprofesioniști (nemembri ai Uniunii Scriitorilor și ai Uniunii Artiștilor Plastici) numai în cazul în care editurile prezintă girul acestor instituții.

Suntem de părerea că toate aceste probleme trebuie să fie dezbătute într-un cadru public cât mai larg. La 25 martie curent, sub girul Uniunii Scriitorilor din Moldova, a fost organizată o Conferință literar-științifică cu tema: „Literatura pentru copii: realizări și perspective”. În acest număr al revistei publicăm Rezoluția participanților la această importantă întrunire*. Actul vizează în mod expres ministerele și instituțiile educației, cerând implicarea cât mai urgentă a statului în procesul de editare a cărții pentru copii și a literaturii didactice. Se are în vedere elaborarea unui cadru reglementar funcțional, ce presupune, între altele, atragerea reprezentanților uniunilor de creatori profesioniști în activitatea comisiilor de evaluare a manuscriselor, crearea unui mecanism de achiziționare a cărții pentru copii etc., etc. O altă conferință ce va avea loc la sfârșitul lunii mai a acestui an va lua în dezbatere situația manualelor de limba și literatura română pentru clasele primare.

În acest fel, sperăm să atragem atenția instituțiilor statului asupra gravității problemelor privind editarea și difuzarea literaturii pentru copii, literatură care, mai mult poate decât cea care vizează cititorul matur, trebuie să fie cât mai perfectă și atractivă.

* Materialele Conferinței, la p.10-11.

© N. RĂILEANU

TEOFANII ÎN FORMAT A4

SFÂRSITUL ISTORIEI ȘI ULTIMUL OM SI/SAU SFÂRSITUL LITERATURII ȘI ULTIMUL CITITOR? DE TEO CHIRIAC

Se știe că extremitățile se ating (de ex.: primul și ultimul termen al unei proporții, partea ultraradicală de dreapta și partea ultraradicală de stânga spectrului politic etc.). Privite din punctul meu de vedere, din timp în timp se ating extremitățile istoriei (de ex.: antichitatea elenă și postmodernitatea moldovenească, *Republica* lui Plato și „Republica lui Plaho”, Agora ateniană și Piața Marii Adunări Naționale din centrul Chișinăului. Departe de a rezona, se atinge aserțiunea platoniciană: „Nelegiuit nu este cel care îi nesocotește pe zeii mulțimii, ci acela care crede în însușirile atribuite de către mulțime” și sloganul: “Noi suntem poporul!”, lansat de “zeii mulțimii” în PMAN).

Când se ating, extremitățile istoriei nu se unesc și nu se identifică. Atingerea lor nu se aseamănă cu raza care unește un punct al circumferinței cercului cu centrul, nici cu arcurile suprapuse ale spiralei ce se rotește în jurul unui punct, imaginar și central, îndepărtându-se apoi de punctul cu pricina. Fenomenul e comparabil cu un arc voltaic, cu descărcarea electrică între doi electrozi – o descărcare scurtă, dar suficient de luminoasă pentru a se distinge diferențele.

Firește, scopul inepuizabil al unei societăți (fie din antichitatea elenă, fie din postmodernitatea moldovenească) îl constituie viața bună și fericită a cetățenilor. Acest vis, pe cât de iluzoriu, pe atât de îmbietor, rămâne neschimbat timp de milenii. Se schimbă doar mijloacele utilizate pentru atingerea lui (de ex.: în antichitatea elenă – prin școli, cunoaștere și democrație, în postmodernitatea moldovenească – prin partide, agresiune și anticultură).

Divizată în săraci și bogați, unicul proces dinamic, evolutiv în societatea actuală e acela de îmbogățire a unora (tot mai puțini și tot mai bogați) și de sărăcire a celorlalți (tot mai mulți și tot mai săraci). Frecventând partidele politice ca pe niște centre de sănătate și prosperitate, votând pentru ele în disperare de cauză, cetățenii nu învață altceva decât ipocrizia, trăncăneala, umilinta și dezamăgirea. Or, în Moldova postmodernă partidele politice apar ca ciupercile

după ploaie. Ademenitoare, promițătoare la început, situația se schimbă dramatic pe parcurs: fiind servite maselor largi de la masa copioasă a puterii, aflăm stupefiați că “trufandalele politice” sunt/ au fost toxice, otrăvitoare. Iar expresiile „Doar n-am mâncat ciuperci!” și „Pagu-bă-n ciuperci!”, împărțind societatea în două părți inegale, nu salvează situația. Pentru a nu face victime, spălăturile de curățire și dezinfectare a organismului național sunt obligatorii.

Sigur, în antichitatea elenă nu existau partide politice, precum există în postmodernitatea moldovenească. Acolo erau școli de filosofie: școala sceptică, școala stoică, școala cinică, școala epicuriană etc. Faimoasele școli erau reprezentate de faimoși maeștri precum Socrate, Zenon, Epicur, Diogene.

După școlile elene au rămas gânditori, filosofi, matematicieni. După unele partide politice moderne și postmoderne (de ex.: partidul nazist și partidul comunist) au rămas tirani și tortionari. Puse pe aceeași balanță a istoriei, acestea au lăsat în urma lor Holocaustul și Gulagul.

Recent, când un coleg septuagenar m-a întrebat, măcinat de un fel de revoltă fariseică, de ce comuniștii și Stalin se mai bucură de succes printre locuitorii Republicii Moldova, mi-am amintit de răspunsul dat unui reporter de Jorge Luis Borges: „Rep.: Cum vă explicați ceea ce pe mine m-a uluit întotdeauna și anume simpatia de care se bucură naștii și Hitler în Argentina? Borges: Ascultă-mă, cred că Republica Argentina nu poate fi explicată. Este la fel de misterioasă ca și Universul. Nu o înțeleg. (...) Și nici nu am convingeri politice. Fac tot ce pot ca să evit politica. Nu sunt înscris în niciun partid. Tatăl meu a fost studentul lui Herbert Spencer. A fost crescut în spiritul «om versus stat»”.

Același coleg, fost membru al PCUS, declara ritos într-o ședință că e gata să adere la un partid democratic pentru a salva de la pieire democrația din Republica Moldova. Salvând democrația, credea el, va salva statul RM, salvând statul RM – va salva Istoria. Asemeni „zeilor mulțimii” din PMAN, septuagenarul uită că nu poți salva de la pieire ceva

inexistent. Or, pentru ca democrația să se nască și să ajungă să stea pe propriile picioare, Republica Moldova trebuie să întrunească una din cele două condiții de bază, și anume: suveranitatea, adică dreptul exclusiv al statului de a exercita autoritatea supremă politică, legislativă, juridică și executivă asupra teritoriului său. Mă întreb: va deține vreodată statul RM acest drept exclusiv? În loc de răspuns, implor providența, parafrazând vechea rugă românească: „Apără-ne, Doamne, de “democrație”, că de “dictatură” ne apărăm și singuri!”

Școlile elene de cândva promovau doctrine și valori, creau savanți, artiști, filosofi și filosofii. Maeștrii eleni aveau discipoli, adepți și simpatizanți. Șefii partidelor din postmodernitatea moldovenească au frați, cumnați, cumetri și afaceri în paradisuri fiscale. Intrând în politică, în această afacere extrem de profitabilă, unii dintre ei se cred, dintr-o dată, mai stoici decât Zenon, mai sceptici decât Piron și mai cinici decât Antistene. În realitate fiind toți, fără excepție, epicurei.

În prezent, când politicianismul sălbatic a devenit dominant și dominator, iar plusvaloarea oligarhică vrea să dispună de valorile artei și literaturii după voie, recurg tot mai des la Net, făcând drumuri virtuale spre școlile antichității. Merg la școala stoicilor, care afirma că nu poți schimba, dar poți încerca să vrei să schimbi. Frecventez școala scepticilor învățând să nu judec, să nu decid ce e bine și ce e rău, să descopăr virtuțile tăcerii. În fine, să constat ca un sceptic convins: „Sunt împăcat, sunt fericit!”. Mă înscriu la școala cinicilor, unde învăț să mă eliberez de îngrădirile sociale, de convenții și artificii. Mănânc, precum căinii, dintr-un vas pus pe sol. Dorm într-un butoi/ cort în PMAN, trăind în cea mai neagră sărăcie. Toată ziua umblu cu lampa aprinsă strigând: „Caut un cititooooor!”. Trecând pe acolo Vladimir Beșleagă, precursorul meu, surăde înțelept: „A! ăsta-i Teo Chiriac, postmodernul socratic devenit nebun”. Accept jocul maestrului și citez cu voce tare din marii cinici : „Pentru un filosof cinic, ceea ce este nebunie în ochii oamenilor, este înțelepciune în

ochii zeilor”. Totuși, ca să devin cu adevărat un cinic, va trebui să mă eliberez de privirea celorlalți, să fac abstracție de strigătele mulțimii: „Să-i turnăm pe creștet ulei parfumat, să-l încununăm cu panglici de lână, să-l trimitem în altă cetate!” – de aceste acuzații aduse poezilor în *Republica* lui Plato, preluate și implementate de „zeii mulțimii” din „Republica lui Plaho”...

Forțat și de spațiul tipografic, va trebui să închei. Nu înainte însă de a reveni la ideea de la început, adică la extremitățile care se ating și la faptul că, uneori, se ating și extremitățile istoriei. Atingându-se, scurtcircuitat, vedem că diferențele dintre ele sunt ca de la cer la pământ. Ca de la Partenonul de pe Acropola din Atena, care încă stă în picioare, la stadionul republican din Chișinău, care de mult e la pământ. Ca de la faimoasa lampă a lui Diogene (din Sinope) la nu mai puțin faimoasa lampă a lui Ilici (din Simbirsk). Cu lampa aprinsă în plină zi, Diogene căuta un om liber pentru o civilizație nouă, aparținând moralei; cu lampa electrică, tremurătoare în beznă, Ilici căuta o ideologie, suficient de imorală pentru a distruge o civilizație și a reinstaura barbaria. Pe scurt, aceste diferențe sunt ca de la pre-socratici, care au încercat să răspundă la întrebări de genul „Care este geneza lucrurilor existente?”, de la Platon și Aristotel, până la conceptul de sfârșit al istoriei, inițiat de Hegel, continuat de Marx și interpretat, ceva mai târziu, de Kojève și Fukuyama, în celebra sa lucrare *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, editată în 1992.

Privite din punctual meu de vedere, se ating nu doar extremitățile – se ating cerul și pământul, viața și moartea, trupul și sufletul. Lucruri, fenomene, idei se ating și ele. Se ating visele și mitologiile, profanul și sacrul, realul și idealul, ingerul și omul. Se ating începutul și sfârșitul istoriei, începutul și sfârșitul literaturii, primul și ultimul om, primul și ultimul cititor. Se ating, adesea contopindu-se până la identificare.

Precum primul vers al primei strofe și ultimul vers al ultimei strofe din *Glossa* eminesciană: “Vreme trece, vreme vine”.

MIRADOR

DESPRE PODURI

DE ION POP

• VIATA •
LITERARĂ

**CENTENAR
MAGDA ISANOS
(1916-1944)**

Despre poduri între România și Republica Moldova s-a vorbit destul de mult în anii de după Decembrie 1989. Cuvântul a intrat, cumva, în fondul nostru principal de simboluri, mai ales după ce s-a aruncat acel romantic-idealism „pod de flori” din 1990, evocând versul celebru ale lui Alecsandri din *Hora Unirii* – „Între noi să nu mai fie / decât flori și armonie”. Gest emoționant, tulburător, dătător de speranțe, urmat de Declarația de independență proclamată la Chișinău la 27 august 1991, în care se cerea, printre altele, anularea ticălosului pact anexionist Ribbentrop-Molotov, ce pregătise cinic răpirea teritoriului românesc de peste Prut. De atunci, a curs destulă apă pe râul de la frontierele noastre și decizia așteptată n-a mai avut loc, cealaltă Moldova a pierdut și fâșia transnistreană ocupată de șenile rusești, ca un soi de Kaliningrad extins, păstrat cu forța în Europa post-belică, tocmai în spațiul în care a trăit, fără să iasă vreodată din el, marele filosof german Kant. Ironie tragică a istoriei... Moldovenii „de dincolo” au câștigat, în schimb, definitiv bătălia eroică pentru alfabetul latin, eliberând limba română de sub măștile puse artificial vreme de o jumătate de secol, iar ridicolul „dicționar moldovenesc român”, compus în grabă de un jalnic filolog trădător, a avut întâmpinarea critică meritată.

Podul înflorit de peste Prut n-a rămas, totuși, fără urmări importante, deși marea ocazie de a „seca” dintr-o sorbire râul simetric cu cel din chemarea primei Uniri a fost ratată cu concursul vinovat al primilor „emanați” post-revoluționari de la București. Un număr important de tineri basarabeni au avut posibilitatea să studieze în „Patria-mamă”, cunoscându-se și recunoscându-se mai adânc ca români, refăcând legături spirituale grav periclitare sub dominația sovietică, reducând, dacă nu anulând, acel sentiment de periculoasă înstrăinare cultivat după anexarea silnică din iunie 1940. Acordarea dublei cetățenii multor moldoveni a înlesnit, de asemenea, comunicarea dintre cele două țărmuri de țară. Dar, mai ales, s-a construit treptat în acest sfert de secol un foarte trainic „pod” cultural, - și am în vedere rapida, salutara aliniere, de nu chiar o integrare în adevăratul sens al cuvântului, a literaturii care se face acum la Chișinău și în împrejurimi, la literatura română. Aceasta, datorită îndeosebi vitalității splendide a tinerelor generații de scriitori conturate în anii '80, în poezie, în proză, în critica literară, cu un important contingent de avangardă jurnalistică curajoasă, cultivată temeinic, inteligentă, deschizătoare de drumuri. Știu că nu le-a fost deloc ușor să înfrun-

te inerțiile de gândire ale unor confrăți mai vârstnici care i-au acuzat de lipsă de patriotism și de respect față de valorile tradiționale locale, însă până la urmă victoria a fost și rămâne cu precădere a acestei tinereți lucide, angajate în mari proiecte novatoare. Nu e întâmplător, cred, că prima și poate cea mai valoroasă sinteză critică despre „generația 80” comună s-a scris de către excelentul profesor de la Universitatea din Bălți, Nicolae Leahu, că în jurul revistei *Contrafort* s-au format condeie de mare curaj intelectual, după ce, în lupta pentru limba națională și alfabetul latin, se afirmase grupul din jurul revistei *Literatură și artă*. Ar fi de amintit și nume semnificative de scriitori basarabeni tineri care își împart în ultimii ani scrisul între București și Chișinău, în modul cel mai firesc cu putință.

Evenimente de ultimă oră încurajază construcția, „pe râu în jos”, al unui „pod mai trainic și mai frumos”. Declarația curajoasă, gravă și fermă a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova privind unificarea cu România, e de salutat ca un document major la acest dosar dificil, cu atâtea file rupte, pierdute, falsificate de-a lungul ultimei jumătăți de veac. Amplele manifestații populare prilejuite de împlinirea a nouăzeci și opt de ani de la Unirea Basarabiei cu România, înființarea „Sfatului Țării 2”, la inițiativa unor reprezentanți din toate straturile societății moldovene, demonstrează că idealul Unirii celei Mari cunoaște o reînviere dătătoare de noi speranțe. Voci mai realist-pragmatice s-au putut auzi și în paginile *Revistei literare*, vorbind despre „unirea altfel”, în condițiile în care singura cale întrezărită pentru salvarea provinciei răsăritene de marasmul și teribila criză „statală” actuală rămâne, orice s-ar spune, revenirea „republicii” între vechile hotare românești, în Europa integrată de acum. Dl. Adrian Ciubotaru are curajul să pună degetul pe rană: idealul în cauză nu se bucură încă de adeziunea majorității românești de peste Prut. Pentru cineva „de dincoace”, această tristă realitate are și explicații serioase, dar trezește și nedumeriri. Politica dură de sovietizare, deznaționalizare, antiromânism, e, desigur, cea mai importantă. Ar fi și rațiuni de „comoditate”, ca să zic așa, economică: legăturile cu Rusia sunt încă puternice la acest nivel, sunt și destui „nostalgici” ai comunismului în care se mai „dădea” câte ceva pentru omul de rând, - ca în România, de altfel. Și totuși, rămâne marea nedumerire, cea mai amără: cum poate uita o populație de câteva milioane de români basarabeni persecuțiile sovietice de după 1940, deportările

masive spre Siberia și alte zone asiatice, masacrele cu zeci de mii de victime? Un grav deficit de memorie se pare că face încă ravagii în „republica” vecină. Pot fi ele puse în cumpănă cu relele tratamente, reale sau agravate retoric de o propagandă interesată, pe care le-ar fi aplicat basarabenilor „administratorii” români de după 1918? – Se pare că o mare parte dintre români, oriunde s-ar afla, uită prea ușor dramele și tragediile, mulțumindu-se cu puținul interesului imediat. El primează desigur, căci – vorba anticilor - trebuie mai întâi să trăiești înainte de a filosofa. - Și totuși... Argumentul economic poate deveni însă decisiv și schimbând direcția geografică: punctul de vedere „realist” invocat acum, care trimite la stările de lucruri dintr-o Românie comparativ mult mai bine așezată economic decât Basarabia aflată în colaps la un sfert de veac după declararea independenței, cuprinsă în marea comunitate europeană, pare mai convingător decât cel pur „idealism”, mai larg „patriotic”.

Pentru ambele perspective rămâne însă foarte mult de făcut. „Sfatul Țării 2” va avea destul de lucru în acțiunea de lămurire și mobilizare a conștiințelor basarabene, pentru ca idealul unionist să învingă, ca „operă a mulțimilor”. Propaganda rusească domină încă *mass media* de peste Prut, iar faptul că limba oficială înscrisă încă în constituție e „moldovenească”, și nu română, poate da de gândit. Ca să nu mai vorbim despre interesele geopolitice ale zonei, cu imperialismul resuscitat cinic, provocator de grave dezechilibre regionale. La ce tranzacții din spatele ușilor închise ne mai putem aștepta, oare, în stare să agraveze sau să se rezolve cât de cât acceptabil stările de lucruri actuale? Dar cât vor mai dura, de pildă, jaful sistematic al noilor capitaliști și disputele iresponsabile dintre partidele zise „europene” de la Chișinău? – România ar trebui să aibă și ea un cuvânt de spus și o politică pe măsură, rațională și fermă, cu un „proiect de țară” reînnoit și articulat inteligent, cu inițiative concrete în construcția de „poduri” economice și culturale peste râul dintre noi. Dar există el, în acest moment, chiar pentru România?

Speranța, cum se zice, moare ultima. Ca să nu moară, ea trebuie însă întreținută de oameni de pe ambele maluri ale Prutului, cu o limpede și decisă conștiință constructivă, în stare să convingă de adevărurile în care cred, profitabile pentru toți. Sfatul Țării 2 și cel al Țării pur și simplu ar trebui să se întâlnească nu doar la ocazii festive, cu idei și cu fapte înțelepte, undeva pe la mijlocul Podului.

Prima sută de ani de la nașterea Magdei Isanos a fost consemnată, luni, 18 aprilie 2016, la Muzeul Național de Literatură, prin expoziția-eveniment „Bucuria de-a fi tânăr sub soare”, desfășurată în Sala „din calidor”. După vernisaj, în Sala cu cămin a Casei Scriitorilor, a avut loc un colocviu, cu alocuțiuni axate pe realități vizând destinul neordinar al poetei și al moștenirii sale literare. Întrunirea s-a caracterizat prin prezența activă la dezbateri a scriitoarelor din Moldova. Astfel, rând pe rând, au luat cuvântul criticul Aliona Grati, autoare a unor tratate, studii și articole consacrate Magdei Isanos, poetele Călina Trifan, Irina Nechit, Eugenia Bulat și Marcela Benea, care au scos în vileag aspecte insolite ale creației distinsei înainte-mergătoare.

Poeții Arcadie Suceveanu și Nichita Danilov, criticii literari Ion Ciocanu, Mihai Papuc și Vasile Malanețchi (care și-a asumat, din oficiu, și misiunea de moderator al ședinței) au vorbit despre caracterul specific al discursului liric al Magdei Isanos și contribuția acesteia la dezvoltarea poeziei românești, despre necesitatea repunerii în circuitul de valori, prin reeditare, a creației ei literare.

De asemenea, poeta Magda Isanos a fost comemorată și la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei unde, la 19 aprilie, a fost organizată o conferință științifică, moderată de Vasile Bahnaru, directorul instituției. În cadrul evenimentului au luat cuvântul criticii literari Mihai Cimpoi, Alexandru Burlacu și Aliona Grati, care au abordat chestiuni privind mediul cultural-artistic în care s-a format și a activat scriitoarea; au analizat particularitățile de limbaj, elementele de gândire și stil ce au imprimat originalitate și vigoare demersului creator al poetei.

În fine, Mihai Papuc, șef de redacție la editura „Știința” și coordonator al colecției „Moștenire”, a relatat despre volumul de *Scrieri* ale Magdei Isanos, în curs de apariție la aceeași editură, ce va cuprinde, în câteva sute de pagini, întreaga creație literară a scriitoarei.

(V.M.)

INTERVIU

realizat de **Iulian CIOCAN**
pentru **EUROPA LIBERĂ**

MATEI VIȘNIEC: „LITERATURA NE POATE APARA DE SPALAREA PE CREIER”

INTERVIUL A FOST REALIZAT DE IULIAN CIOCAN PENTRU POSTUL DE RADIO EUROPA LIBERĂ LA ÎNCHEIEREA UNUI EVENIMENT CULTURAL DE EXCEPȚIE, CARE A AVUT LOC LA CHIȘINĂU ÎNTRE 25-28 MARTIE A.C.: ZILELE MATEI VIȘNIEC CU GENERICUL „DE LA CEHOV LA VIȘNIEC”.

Europa Liberă: Dle Matei Vișniec, ce înseamnă pentru un scriitor faimos, tradus în peste treizeci de limbi, un eveniment ca Zilele Matei Vișniec de la Chișinău, un oraș pe care l-ați mai vizitat?

Matei Vișniec: Este, de fapt, o întoarcere la un public care îmi este fidel și face parte din familia mea intimă. De fapt, sunt foarte mulți ani de când piesele mele se joacă la Chișinău, sunt foarte mulți ani de când eu am relații cu regizori și cu actori din Chișinău, este poate pentru a cincea sau șasea oară că vin în ultimii 25 de ani. Vin să-mi regăsesc un public, un public de teatru, dar și un public de roman și de poezie, pentru că între timp cărțile s-au cumulat, anii au trecut.

Îmi face mare plăcere să regăsesc prieteni, să regăsesc editori, cum e cazul cu editura Cartier care mi-a editat două volume de poezie, să regăsesc oameni entuziaști, oamenii care iubesc cuvântul și care cred în continuare că este necesar cuvântul și să descopăr acest public avid de cuvânt, de poezie, de literatură, de teatru, de schimb de cultură. Și eu sunt în continuare un idealist, mă bat cu morile de vânt, dar nu numai, pentru că mi se pare în continuare că e important să ne formăm prin cultură, dacă nu cumva să ne salvăm prin cultură într-o epocă plină de confuzii.

E.L.: Cât de importantă este dimensiunea politică în textele Dvs.? Care e relația dintre personaj și fundalul socio-politic?

M.V.: Eu întotdeauna am avut și o dimensiune politică, chiar și în poezia mea. O dimensiune politică, pentru că m-am format în România, unde aveam întotdeauna o dorință de a polemiza, de a denunța, de a ironiza, de a critica. În mod sigur, în textele mele există o dimensiune politică, o dimensiune polemică. În același timp nu am uitat niciodată că doar cu mesaje nu poți scrie literatură bună. Literatură e altceva. Literatura nu denunță în același mod precum poli-

ticianul sau precum jurnalistul, sau precum analistul, sau precum istoricul. Literatura are și alte dimensiuni, pentru că ea denunță, bineînțeles, dar ea și scormonește în cauzele profunde ale unor situații, în contradicții de ființe umane.

Dintotdeauna am fost conștient că dincolo de critica socială, care se află în textele mele, există și ceva mai profund care trebuie scormonit: omul, omul și din nou omul, cu problemele sale, cu contradicțiile sale, cu fantezmele sale, cu dilemele sale ș.a.m.d. Probabil din acest motiv piesele mele scrise acum treizeci de ani sau chiar mai mult rămân încă de actualitate. Și, descopăr că unele dintre ele sunt jucate la Chișinău, de exemplu va fi o lectură la Chișinău cu o piesă de-a mea scrisă când eram cred student – *Artur osânditul* – deci sunt patruzeci de ani de atunci și piesa li se pare acestor tineri încă valabilă. Este un mare cadou pentru mine.

E.L.: Vorbeați despre profunzimile literaturii... Dar cum poate literatura, cu toate aceste profunzimi pe care le conține, să ne ajute într-o lume zdruncinată de tot felul de probleme, de atentate teroriste?

M.V.: Sunt foarte multe dimensiuni ale literaturii care ne pot ajuta. Literatura în primul rând nu poate devia glonțul și nici barbaria imediată, dar poate să ne apere de spălarea totală pe creier. Uneori literatura propune analize mai subtile decât jurnalismul sau decât mediile de informare. Eu, de pildă, am scris în ultimele luni o piesă despre imigrație, despre imigranți, despre refugiați, despre dramele care se produc pe Mediterană, despre înecații în Mediterană ș.a.m.d., încercând prin teatru, de fapt, să înțeleg ceea ce se întâmplă în Europa. Pentru că această masă mare de oameni nefericiți care vin spre Europa ne transmit și un semnal și nu este doar o mișcare migratorie, este o revoluție, de fapt.

O jumătate din planetă s-a uitat la televizor și a văzut că noi o ducem mai bine și vine încoace. Ar fi trebuit poate să ne ascundem, dar noi le-am trimis imagini. Sunt decenii întregi de când Occidentul și în

general lumea stabilă își face publicitate într-un mod aproape exacerbat cu această comercializare a spiritului uman, cu această mercantilizare a vieții, cu aceste idealuri de viață bună. Fiecare pe planetă își imaginează acum că ajungând în Occident va avea casă, mașină și piscină imediat ce pune piciorul în Europa. Occidentul a creat un model și se întoarce ca un bu-merang împotriva lui iraționalitatea acestui model.

E.L.: Un teoretician destul de vestit spunea că literatura doar pune probleme, nu oferă soluții. Dvs. în această piesă despre migranți, pe care ați pomenit-o aici, oferiți niște piste de rezolvare a problemelor?

M.V.: Nu, nici vorbă, nu ofer soluții, dar ca și Cehov, de pildă, îmi permit să văd fără să judec. Ceea ce se întâmplă deseori cu lumea occidentală și chiar cu lumea noastră este că nu vrea să vadă. Lumea occidentală este acum atacată brutal de o masă incertă de teroriști și de asasini, dar și datorită orbirii ei. Semnele sunt numeroase și se agită de multă vreme din cauza gândirii politice, din cauza altor motive care sunt numeroase. În special Occidentul nu a vrut să vadă acest pericol care vine în acest moment și acum se trezește sub efectul acestor lovituri. Sper că trezindu-se și începând să acționeze poate peste 20-25 de ani vor veni și primele efecte.

Occidentul a creat alianțe împotriva naturii, cu forțe care de 25-30 de ani finanțează toate școlile coranice, islamiste și radicale pretutindeni în lume. Au apărut câteva generații care sunt gata să-și dea viața pentru idei absolut aberante, o formă nouă de fascism - este amenințătoare și vizibilă. De fapt, un nou tip de universalism, cel purtat de islamismul radical se opune universalismului apărat până acum și propovăduit de Occident.

Există un șoc, cine se teme de cuvinte cred că se ascunde după cuvinte. Există un șoc de ideologii puternic care este vizibil, se lasă cu morți. Sunt două plăci tectonice care intră acum în conflict sau în contact, este această placă tectonică a civilizației de tip occiden-

tal care s-a expus, care s-a extins și o placă tectonică arabo-musulmană care s-a apropiat de cea europeană, pentru că între timp distanțele s-au scurtat, dar și e de datoria artistului, a scriitorului să încerce să înțeleagă ce ni se întâmplă acum ...

Frustrările s-au amplificat, de cealaltă parte mai ales. Deci, asistăm la câteva cutremure puternice, dacă nu cumva la tsunami ideologic care se exprimă prin sânge și nu știm exact nici ce ni se întâmplă și nici în ce direcție merge acest conflict.

Literatura poate uneori merge mai profund în analiză decât psihologul, filosoful, sociologul, jurnalistul, omul politic, editorialistul ș.a.m.d., așa spune chiar că și e de datoria artistului, a scriitorului să încerce să înțeleagă ce ni se întâmplă acum.

E.L.: Oscilați mereu între două lumi: cea a Europei de Vest și cea a Europei de Est, sau între Franța și România. Ce anume din lumea estică vă lipsește la Paris și ce anume din universul vestic nu vă ajunge la București?

M.V.: Din universul vestic așa aduce în zona românească puțin mai multă corectitudine, puțin mai mult stat de drept și puțin mai mult respect față de munca celuilalt, puțin mai multă omenire instituționalizată. Dinspre Est spre Vest așa duce un alt raport cu timpul, o altă privire față de ospitalitate, față de relațiile umane, puțin mai multă disponibilitate pentru a ne asculta unii pe alții, un alt ritm care este mai puțin toxic și mai puțin accelerat.

Cred că Estul și Vestul au în continuare multe motive să-și dea mână și să se privească ca într-o oglindă sau sunt două oglinzi care se privesc și să se adapteze reciproc. De pildă, observ acum cu câtă ușurință au fost acuzate țările Europei de Est că nu vor să primească imigranți, că nu vor să primească cotele respective ș.a.m.d..

E.L.: Ce credeți despre asta?

M.V.: Eu am încă prieteni francezi la Paris (care sunt prieteni de ani și ani de zile) care mă întreabă: te duci *Budapest*, în loc să zică *Bucharest*. Adică Occidentul știe puține lucruri despre istoria Balcanilor, despre istoria Europei de răsărit, se știu puține lucruri despre ocupațiile succesive care ne-au marcat și care au creat uneori și panică și frică și angoase.

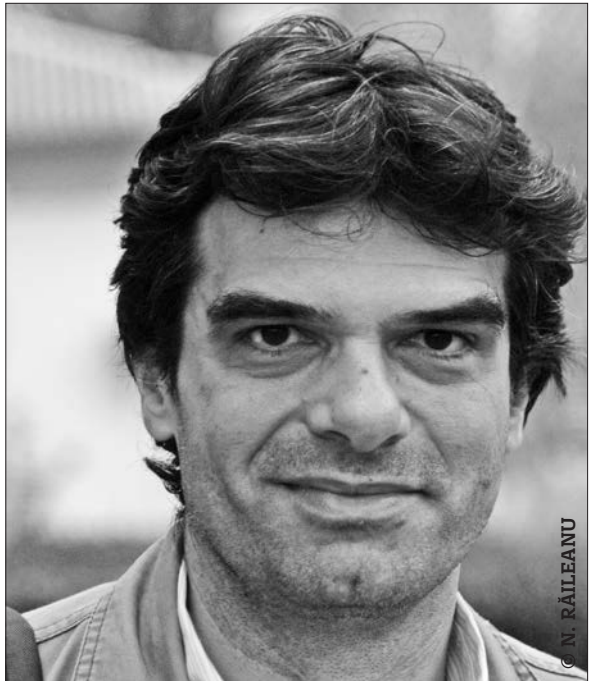
Sigur că Europa de răsărit trebuie să se autoanalizeze ca să înțeleagă ea însăși de ce se teme de populațiile care vin din fostul Imperiu Otoman după ce au stat aceste regiuni, numeroase dintre ele timp de patru sute de ani sub otomani. Nu sunt doar acestea cauzele.

Puțin mai multă atenție și puțin mai mult respect față de istoria celuilalt nu le-ar strica nici occidentalilor; după cum nici nouă cred. Pentru că și noi mai avem de învățat în ceea ce privește societatea deschisă și nevoia de a accepta multiculturalismul, pentru că el vine peste noi. Ceea ce cred eu că e necesar este să nu pripim cu judecățile și cu ștampilele, cu etichetele puse pe fruntea celorlalți. Nu există vinovăție colectivă pentru ceea ce se întâmplă în Europa în acest moment. Există doar orbiri care au fost în special politice, altele țin de sistemul pe care Occidentul l-a mondializat și care s-a mondializat prea repede, fără prea mare grijă pentru om. Și mai sunt și alte o mie de cauze pe care nu le putem dezbate aici.

Un grup de istorici din Franța, când s-au împlinit două sute de ani de la Revoluția Franceză, au scos o carte care se intitulează *Cele 1000 de cauze ale Revoluției Franceze*. Au fost necesari două sute de ani, deci, ca să fie analizată revoluția franceză sub toate unghiurile și să fie identificate o mie de cauze. În acest moment terorismul, islamismul, criza migranților, criza Europei în general are o mie de cauze. Măcar o sută dacă le-am putea analiza toți împreună cu seninătate și aruncând peste bord limba de lemn cred că ne-ar ajuta enorm să putem merge înainte și să privim toți și Estul și Vestul în aceeași direcție.

BASARABIA LITERARĂ de RĂZVAN VONCU

DIN NOU, DESPRE „SINDROMUL STOCKHOLM”

Sindromul Stockholm denumește – nu știu dacă mai e nevoie să precizez – acel bizar atașament pe care îl dezvoltă unele victime față de călăii lor.

Dar, mai întâi, amintirea.

Cândva, pe la jumătatea anilor '90, un grup de scriitori din dreapta Prutului stăteau de vorbă, în providențiala grădină a Uniunii Scriitorilor din Moldova, cu confracții lor de la Chișinău. Mai puțin inițiați în istoria dramatică a scriitorimii de limbă română din fosta „Moldovă sovietică”, bucureștenii au întrebat, la un moment dat, dacă și la Chișinău au existat procese politice, deportări și interdicții și, mai ales, dacă mai există, în viață, victime ale acestora.

Nici nu începuseră bine confracții basarabeni să descrie fenomenul represiunii politice în „Moldova sovietică”, și la masa lor apare una dintre victimele proeminente ale represiunii anticomuniste și antiromânești (cele două se confundau, de fapt). Era scriitorul Alexei Marinat, fost deportat în Siberia, dincolo de Cercul Polar de Nord.

Care a început să povestească. Despre oroarea deportării. Despre bățai și umilințe. Despre munca grea în minele de uraniu. Despre frig. Despre dorul de casă și enorma anxietate a pustuiului. Dar, mai ales, despre teribila dezumanizare la care erau supuși deportații. Care, împărțiți în bărbați și femei, în lagăre distincte, erau duși o singură dată pe an în tundră, în noaptea polară, iar acolo li se permitea să se împeceze. Fără să se fi cunoscut înainte și chiar fără să se vadă. Fără să știe ce se va întâmpla după aceea.

Unii dintre bucureșteni îl citiseră pe Soljenițan, în franceză sau română. Nimic din ceea ce citiseră în marele rus nu egala povestea lui Alexei Marinat, în dulcea sa română cu parfum moldovenesc. Era o asemenea ciocnire fatală între frumusețea limbii mânuite de un scriitor talentat și bestialitatea celor povestite, încât la masă se instalase o atmosferă de tragedie antică. Scriitorii „din țară” ascultau muți povestea acestor chinuri, care depășeau cu mult teroarea din pușcăriile politice din România deceniului stalinist. Nu le venea să creadă. Închipuirea nu putea merge atât de departe.

Din păcate, unul dintre ei, cel mai tânăr (și, evident, lipsit de înțelepciune), a rupt tăcerea cu o întrebare: „Și-atunci, Alexei, facem Unirea?”

La care fostul prizonier și deportat al regimului sovietic s-a schimbat complet la față, ca trezit din somn, și a întrebat, mirat până în pragul apoplexiei: „Unire? De ce? Și cu cine?”

Dacă s-ar fi oprit aici, încă ar fi fost bine. Bunul Alexei Marinat a început, însă, un furibund elogiu

al sufletului rus, al bunătății rusești, al culturii ruse, și o diatribă paralelă la adresa Europei, a valorilor europene, a culturii europene, prin care înțelegea, în primul rând, cultura română. Scriitorii români din dreapta Prutului îl ascultau din nou înmărmuriți. Înmărmuriți și de incredibila metamorfoză – chiar schizoidie – a celui ce suferise atât, dar și de gravele sale lacune de cultură europeană și românească, de completa sa opacitate la umanismul și rafinamentul intelectual european. Bunul Alexei, martir al românismului basarabean, probozea de la amvon o cultură pe care nu o cunoștea, în numele culturii călăilor săi.

Unul dintre bucureșteni (poetul Gheorghe Tomozei, de pie memorie) nu a mai răbdât și l-a întrerupt cu o nedumerire: „Bine, Alexei, și lagărul tău, bățile, frigul, munca de sclav, copilul pe care poate l-ai conceput într-una din acele nopți halucinante și pe care nu ți s-a dat dreptul nici măcar să știi că există?... Toate astea nu schimbă nimic?”

Alexei Marinat a plecat fără să răspundă. După nu mulți ani, a plecat și din viață, fără să ne și fără să își răspundă cum este posibil nu numai să îți iubești călăii, ci și să îi disprețuiești pe ai tăi, fără ca măcar să faci gestul de a-i cunoaște. Psihologii au denumit acest comportament drept „sindromul Stockholm”, de la acei ostatici ai unui atentat din capitala Suediei care, în loc să coopereze cu poliția venită să îi elibereze, i-au ajutat pe teroriștii care-i țineau ostatici.

Din fericire, nu am mai văzut de ani buni printre scriitorii români din Basarabia – în pofida conflictelor interne, care nu i-au ocolit nici pe ei – semnele că sindromul Stockholm ar mai fi activ. Le vād, din păcate, în viața socială și politică a Basarabiei. Care pare că vrea să întoarcă spatele Europei, către care nu a făcut încă niciun pas și de la care nu a venit decât ajutor dezinteresat, și să se întoarcă în brațele teroristului „salvator”...

Poate că nu ar strica să reflectăm la asta. Și la rolul social al scriitorului român, în Basarabia de azi. Mult mai greu decât în cea de ieri, în care visele erau proaspete și totul părea posibil. Nu avem de ales, decât să ne dedicăm o parte din timp, energie și talent pentru a combate acest sindrom devastator, care riscă să facă praf ce a mai rămas nu numai din Basarabia, ci și din identitatea civică a locuitorilor ei. Nu avem de ales, decât să scriem, în revistele noastre literare și pe mediile de socializare, despre nevoia de direcție națională și despre diferența între a fi înțeles și a fi canalie.

Sau, cum a spus Brâncoveanu, în fața eșafodului, fiului său cel mic: ne-am pierdut deja țara, să nu ne pierdem și sufletele.

ISTORIA LITERATURII
RAFTUL DOI

UN
PAMFLETAR (III)
de EUGEN LUNGU

Cuvântul „marafet” pare preluat de Caragiale din lexicul pamfletarului, care recurge des la acest termen colorat stilistic. I.L. Caragiale:

Un comediant de bravură
Joacă de patruzeci de ani,
Făcând enormă tevatură
În faț-a niște gogomani.

Dibaci, sub latele-i fireturi,
Ascunde un talent îngust,
Jucând cu-aceleași marafeturi
Aceeși farsă de prost-gust.

Nobil metal nu e oțelul,
Dar scump destul, destul de greu.
Ca rol fu mare mititelul!
Hai, gogomani, la jubileu!

Paralelismul în abordarea temei la cei doi scriitori e evident, așa că editorii de azi ai lui Orășanu au simțit necesitatea să includă în finalul volumului *Satire, dicționar politic și alte marafeturi de București* și farsa lui Caragiale cu următoarea precizare la subsol: „După Șerban Cioculescu, o «inedită pastişă a poetului anti-dinastic N.T. Orășanu»” (Compania, ed. cit., p. 364). Petru Romoșan, pionierul postmodernismului românesc în care Marin Mincu investise toate speranțele, aici în rol de prefăcător al *Satirelor...*, e tentat să creadă că I.L. Caragiale îi datorează mult mai mult ziaristului de la Nichipercea: „Pe Orășanu îl citise bine, îl folosisese masiv fără s-o declare și-l parodiase chiar cu un oarece talent (așa cum se poate vedea și din ultima piesă inserată în acest volum) [e vorba de Mare farsor, mari gogomani – e.l.]” (ed. cit., p. 12). Prefăcătorul crede cu tărie că poetul e un precursor al spiritului satiric românesc: „N.T. Orășanu, înaintea lui I.L. Caragiale, practică, mai bine de două decenii, o critică feroce a vieții publice băștinașe. Opera lui poetică – în fapt, cronici rimate – este o descriere aproape exhaustivă a ideilor politice de dinainte de 1877, adică de la începutul drumului ce ducea spre o Românie independentă, modernă. Este opera unui sociolog *avant la lettre*, unul interesat de problematica guvernării. N.T. Orășanu poate fi considerat strămoșul analiștilor politici de astăzi. Aceștia însă se deosebesc radical de înaintemergător prin capacitatea lor excepțională de adaptare la o scenă politică dominată de corupție, oportunism, servilism. Sunt deci mai degrabă străne-poți ai personajelor lui Orășanu” (*ibidem*, p. 11).

S-ar putea întâmpla ca celebra replică a lui Pristanda din *O scrisoare pierdută* – „Curat murdar!” – să aibă o pistă de pornire, o sugestie semantică într-un vers din Orășanu (poezia *Roșu*; în *Dicționar politic sau Epoca pruso-ciocoiască*): „*Albi-murdarii* [subliniat de autor – e.l.] au dreptate tot ce-i roșu de urăsc.”

N.T. Orășanu e la fel de neîndurător nu numai cu politicienii de meserie, dar și cu poeții care s-au aventurat să urce pe scena politică. Proteicul Ion Heliade-Rădulescu e desființat pur și simplu în *Epigramă VII*:

Rus cu rusul, turc cu turcul,
Tămâiași pe sfinții toți,
Susținuși azi pe calmucul,
Măine poate pe netoți.

Ieri în capul reformării.
Și în mantie-nfoiat,
Propagai ora-nvierii,
Visând tronul nencetat.

Cezar Bolliac, elevul lui Heliade și apoi denigratorul lui, e „bătut” des și cu metodă, cu argumente mereu mușcătoare. Mai întâi, ca poet, pentru versificări adulatorii:

Beizadeaua cere,
Zbiară din putere,
Clopoțelul trage,
Zgomot mare face
Și mereu propune,
Căci vrea a se pune
Și o bucățică,
Cât de mititică,
Din al său doivleac
Cântat de Bolleac.

(Adresa)

În fabula *Vulpea cu coada tăiată*, dedicată „domnului C. Bolliac”, Orășanu lansează o altă veninoasă aluzie la colegii ziariști care se lasă corupți:

Așa ziariștii ce se vând pe bani
Caut’ prin junime nerozi, gugumani.
Le corupe gustul și-a lor simțăminte,
Spre a nu fi singuri cu coade ciuntite.

Apoi „nenea Beau-Fleac” (vezi satira *Starea ministerului*) e atacat și ca om politic. Cel care „cânta iobagul” încercase de nenumărate ori să ajungă deputat; tentativa îi reușește de câteva ori, dar, spre nemulțumirea sa, e mereu invalidat. După eșecuri ajunse de pomină, răzbate în forul aleșilor în tovărășie cu conservatorii. Ziaristul Orășanu îl atacă „la pachet” cu ceilalți:

Voi dați azi mâna cu mână cu cei care v-au ucis,
Cu lacheii, renegații, dalcaucii ce-ați învins.
Ați uitat că Costa-Foru și consorțu-i Boierescu,
Clistirescu Nicolae, Bolliac, Tell, Ion Florescu

Erau sfetnicii de taină ai domniei dărmate,
Că prin ei se lucra totul, că sunt negri de păcate?
(Domnului Lascăr Catargiu)

Pe ici, pe colo sunt pișcați Bolintineanu, Maiorescu, Petre Carp („musiu Crap”), Grigore Ventura, Kogălniceanu ș.a. Lui George Crețeanu, ministru în câteva rânduri, îi face „favorul” de a-i dedica un poem șfichiuitor cu titlu și subtitlu care nu necesită comentarii – *Ce e mai trist pe lume. Răsunet la același subiect tratat de poetul G. Crețeanu, actual ministru interimar de Justiție (1 mai 1860)*:

Ce e mai trist pe lume? Ministrul care jură
Și cerului, și lumii dreptate a păzi,
Și care după aceea o vinde și o fură,
Și calcă legea țării în fiecare zi.

Dar ce-i mai trist pe lume, de vrei s-o afli bine,
Te uită în oglindă-ți și-ntr-însa vei vedea
Ființa cea mai tristă ce-unește azi în sine
Acele crime scrise în poezia mea.

Pentru Orășanu nu există păcat mai mare decât trădarea vocației și prostituarea harului scriitoricesc. Poetul detecta și condamna încă în 1862 „acel soi ciudat de barzi” care se lăsa cumpărat și folosit:

„– Pe cel care scrie,
Nu ce el simțește,
Ci o mișelie.
Ce i se plătește,

Și care în lume,
Fără remușcare,
Pătează un nume
Demn de respectare.”

(Masca)

În genere, N.T. Orășanu nu e lipsit de îndemânare poetică, modelul său declarat fiind Béranger, pe care uneori îl și numește explicit – poemul *Măturătorul*, spre exemplu, are în final remarca autorului: „Imitațiune după Béranger”. O localizare din poetul francez e poemul *Paiaț*. A și tradus din Béranger – *Bunul Dumnezeu*.

Versul lui Orășanu nu e lipsit de armonie și de virtuți stilistice chiar și atunci când pare că-l ia la vale o devastatoare mânie civică:

Onoare – vorbă abstractă, cuvânt simplu literar,
Care-abia se mai găsește în câte un dicționar.
Căci din lume, făcând aripi, de mult timp ea a zburat,
Nu mai e nici în colibă, nu mai e nici în palat.

Dar cu toate-acestea însă o găsești în orice gură:
Toți mișei pe onoare îi auzi azi că se jură.

Prin limpezime, cadență și expresivitate, rândurile de mai sus ne pun în contingența spiritului satiric eminescian. Doar Eminescu știa să adune în valuri succesive, în perioade bine alternate ritmic, într-un crescendo retoric aproape muzical, un pătimaș demers politic. Atât doar, că Orășanu își lasă asfixiată poezia de rutina ziaristică, de amănuntul concret, reportericesc:

Dar nu pot deloc pricepe cum dumneata, Lascarache,
Să dai mâna cu bandiții, cu bețivul Popa Tache,
Cu canalia din lume, cu ciocii și renegați,
Cu pungași de toată mâna, plini de sânge și pătați.
Un’ ți-e ighemoniconul, unde-i fala de boier?
Cu astfel de pușlamale ai intrat în minister?
În loc sus să ții stindardul, să reformezi boierimea,
Ai intrat într-a lor gașcă, te-a copleșit mojicimea.
Și ca mâine toți lacheii care vi se plecau ieri
Vor lua fără sfială chiar și titlul de boieri,
Și far’ de nici o rușine vor striga-n lume că voi
N-ați fost boieri niciodată, ci dârloage vechi, ciocii.

Se pare că satira lui Orășanu e produsă sub imperiul grabei jurnalistice, după calapodul și cu metodele acesteia, bucățile sale fiind de cele mai multe ori reportaje de la fața locului, răspunzând criteriilor de care se conduce un ziarist ajuns pe teren și care trebuie să răspundă la sacramentală triadă: când, unde, cine? Metoda „proletarizează” poezia, o lipsește de artistismul general-umanului, o îndepărtează de fiorul existențial și o bălăcește în mizerabilitatea poantei de cartier.

S-a bătut multă monedă pe seama „violentei de limbaj” a poetului, a „hazului... grosier”, a „vervei triviale”, a „umorului gras”, a „aluziilor scandaloase” și altele de acestea. Se pare că tonul în acest sens l-a dat G. Călinescu în *Istoria...*: Orășanu scrie satire „lipsite de idei și de artă, grobiane peste orice limită”.

Sigur, există asemenea momente când aluzia fină cedează în fața trivialității de mahala:

Prin faimosul Popa Tache,
Și-al lui diacon Căcățui,
Își aduse Mascharache
O majoritate-a lui.

(Adunătură)

Puțin probabil că diaconul să fi purtat acel „delicat” nume; putea fi mai curând o poreclă. Mascharache e, de fapt, Lăscărache (Lascăr) Catargiu. Ar mai fi în satirele lui Orășanu și alte câteva duriități de același calibru, toate acestea fiind însă departe de faima care i s-a creat. Oricât ar părea de paradoxal, dar în timpul nostru, când filmul, TV-ul cu *talk-show*-urile în care se înjură și se beștelește ca la ușa cortului, singura salvare fiind beep-urile ce maschează sonor o parte din nesăbuițele obscene, astăzi, când în presa scrisă *naturelul* e în voia lui, fără surdina etică pe care o impunea cândva opțiunea firească pentru *ulița mică*, deci într-un mediu public puțin deranjat de calitatea și de cumsecădenia discursului public, micile mojicii ale lui Orășanu trec drept inocente libertăți de limbaj care nu mai au forța de a scandaliza. Aceasta e și opinia editorului Petru Romoșan de la Compania: „În ceea ce mă privește, am căutat zadarnic vulgaritatea în scrisul acestui bucureștean înrăit. E adevărat, lumea despre care a scris el, absorbită aproape numai de politică, era de o extremă vulgaritate. Iar asemănările cu lumea politică românească de astăzi nu sunt deloc întâmplătoare. De unde și extraordinara contemporaneitate a acestui autor. Cititorul din 2007 va compara inevitabil satira acestui clasic de la începutul epocii burgheze cu aceea practică de scriitorii și ziariștii postcomuniști. Cât despre vulgaritatea acestora din urmă...” (op. cit., p. 11-12).

Nu văd de ce am supralicita capacitățile artistice ale gazetarului – Orășanu rămâne în continuare un scriitor modest, înscris invariabil în nișele raftului doi. Iar paradoxala sa „aclimatizare” la cutumele sociale ale mileniului trei vorbește mai curând des-

FOTOGRAFE |
NICOLAE RĂILEANU

Anul 2007, Casa Scriitorilor. Sus, de la stânga la dreapta: Aurel Scobioală, Leo Butnaru, Vasile Gârneț, Vladimir Beșleagă, Emilian Galaicu-Păun, Eugen Lungu, Dumitru Crudu, Eugen Cioclea. Jos, de la stânga la dreapta: Călina Trifan, Nicolae Negru, Vitalie Ciobanu, Constantin Cheianu, Nicolae Popa, Serafim Saka.

pre nedezmințita continuitate a moravurilor politice, despre clonarea lor în același spațiu dar în alt timp, decât despre nesperatele și miraculoasele sale haruri. Vânător al momentului, al crâmpieiului de actualitate, al concretului exprimat nominal, incapabil de a generaliza artistic, Orășanu e un exponent al secolului său. Ziaristul din el l-a împins într-un con de umbră pe scriitor. Este uimitoare această capacitate a lui Orășanu de a rezista în presa vremii, publicațiile sale fiind suprimate una după alta. Băgat la închisoare, reporterul re-învia, imediat ce ieșea de după gratii, colecția sa publicistică, ziarele sau broșurile sale renăscând din focul cenzurii sub alte titluri marcate, de regulă, de o nomenclatură demonică: *Spiriduș*, *Nichipercea*, *Asmodeu* ș.a. sau de o invariabilă anatomie diavolească: *Coarnele lui Nichipercea*, *Coadă lui Nichipercea*, *Ochiul Dracului*, *Codița Dracului*, *Ghearele Dracului*.

Omul nu era lipsit de caracter din moment ce scrisul său țășnea mereu sub o altă formă, dar cu același conținut incendiar. De aceea, titlul cărții sale de debut (*Floricele de primăvară*, 1854) pare o emanație suavă a unui romantic visător. N.T. Orășanu se impune însă prin scrierile sale satirice adunate în trei volume în care surprinde cu ochi critic atât mizeria citadină (*Podul Mogoșoaie*, *Șoseaua Mogoșoaie* ș.a.), cât și mizeria umană a clasei politice.

De regulă, acești obsedați ai dreptății, cum a fost pamfletarul nostru, nu fac o carieră socială și nu strâng avuții. N.T. Orășanu, cum spuneam mai sus, murea sărac la moșia sa de la Negreni, fapt confirmat de primarul localității în actul de deces: „domiciliat în comuna Negreni, mort la 25 iulie a.c. ora opt seara în casa sa din comuna Negreni”. Cum ne informează aceeași sursă (revista *Memoria Oltului și Romaniților*; vezi supra) pe mormântul său se vede și azi inscripția: „Aici se odihnește robul lui D-zeu NICOLAE T. OREȘEANU încetat din viață la 25 iulie 1890 în etate de 56 ani. Rugați-ve pentru elu”.

Nicolae Iorga l-a prețuit ca scriitor și-l încadra firesc în timpul din care descindea: „Frumos, simpatic, vorbăreț, având totdeauna gluma la îndemână, risipind fără grijă un talent care era mult superior lucrărilor pe care le-a aruncat din fugă, fără să afle răgaz a scrie vreodată în adevăr, el ajunse unul dintre cei mai populari propagandiști, și prigonirile pe care trebuia să le îndure îl făcură și mai iubit de mulțimea din București, cu care sămăna la suflet. Încă din vremea luptelor pentru Unire, versul lui răsuna în urechile tuturor” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*).

14 august 2015

COMUNICAT

În urma votului din 21 aprilie curent, Juriul USM, alcătuit din Ana Bantoș, Alexandru Burlacu, Vitalie Ciobanu, Adrian Ciubotaru, Em. Galaicu-Păun (președinte), Aliona Grati (secretar) și Eugen Lungu, a nominalizat următoarele titluri:

- Poezie** – *Traducătorul de suferințe* de Marcela BENEĂ, Ed. Prut; *La revedere, tată* de Dumitru CRUDU, Ed. Tracus Arte; *Mâine va fi altfel* de Liliana ARMAȘU, Ed. Arc; *Poeme pentru Ivan Gogh* de Maria PILCHIN, Ed. Paralela 45; *Formalități* de Grigore CHIPER, Ed. Charmides.
- Proză** – *Trandafirul pustiului* de Claudia PARTOLE, Ed. Lumina; *Îngerașul purta fustă mini* de Nicolae SPĂTARU, Ed. Junimea; *Imperiul fetelor bătrâne* de Liliana COROBICA, Ed. Cartea Românească.
- Literatură pentru copii** – *Să mă vadă mama!* de Zina CENUȘĂ, Ed. Cadran; *La balul florilor* de Efimia ȚOPA, Ed. Lumina; *Ghiozdanul zburător* de Nicolae POPA, Ed. Arc; *Îngerii mării* de Stela POPA, Ed. Cartier.
- Critică, eseu** – *Tratat cu literatură* de Mircea V. CIOBANU, Ed. Prut; *Manierismul românesc* de Lucia ȚURCANU, Ed. Cartier; *Ceea ce rămâne* de Valentina TĂZLĂUANU, Ed. Arc.
- Publicistică** – *Memorări necesare: O viață în dialog* de Călina TRIFAN, Ed. Lumina; *Lumea Antică* de Lidia CODREANCA, Ed. Arc; *Bălesc, deci exist!* de Dorin TUDORAN, Ed. Cartier.
- Debut** – *Du-te free* de Aura MARU, Ed. Cartier; *Lector în Libris*, selecție și traducere de Ion Pilchin.
- Traduceri** – *Mihai Eminescu*, *Luceafărul* trad. în rusă de Miroslava METLEAEVA, Ed. Prut; *Инструкция для побега*. *Антология современной румынской поэзии* trad. în rusă de Victoria AKIMOVA-CRUDU, Ed. Cartier; *Anna Ahmatova*, *Mătânii* trad. în română de Leo BUTNARU, Ed. Tracus Arte.

CONFERINȚA

„LITERATURA PENTRU COPII: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE”

25 MARTIE 2016 | UNIUNEA SCRITORILOR DIN MOLDOVA
MODERATOR | ARCADIE SUCEVEANU | PREȘEDINTE AL USM

În raportul său de deschidere, Arcadie Suceveanu, moderatorul Conferinței, a situat evenimentul în contextul unor acțiuni organizate în ultimul timp la USM (Festivalul de poezie „Ion Vatamanu sau Dimineața mărului”) sau al acțiunilor preconizate pentru timpul apropiat: punerea în discuție a volumului „Cartea prozei scurte 2015”, Anul literar 2016 etc.

Președintele USM a amintit că în Republica Moldova s-a instituit o frumoasă tradiție de a se scrie și edita un număr impresionant de cărți pentru copii, dar în ultimii ani se observă o tendință îngrijorătoare: tipărirea multor cărți de o valoare îndoielnică. La USM au sosit semnale alarmante, ceea ce a determinat conducerea USM să organizeze o conferință cu participarea scriitorilor și a unor factori implicați în editarea, difuzarea și promovarea literaturii pentru copii. Arcadie Suceveanu a subliniat că sensibilitatea oamenilor și a copiilor se schimbă de la o epocă la alta, iar scrii-

torul este obligat să ia în considerație toate schimbările, inclusiv pe cele de ordin social, educatiiv, tehnologic etc. Cu tot acest progres spectaculos, omul continuă să trăiască înconjurat de constante ale vieții: traversăm aceleași anotimpuri, trăim aceleași bucurii și insatisfacții. Societatea noastră s-a caracterizat dintotdeauna printr-un deficit de sensibilitate națională. Scriitorii au căutat să suplinească această lipsă. O serie de scriitori au demonstrat că se poate face o literatură competitivă, utilizând procedee dintre cele mai moderne: ludicul, ironia și autoironia. Din păcate, această literatură autentică este subminată constant de o subliteratură ce proliferează de la an la an. Unele cărți pentru copii nu întrunesc măcar minimul de calitate, fiind agramate. Acestea sunt nocive pentru educarea gustului estetic al tinerei generații. Vorbitorul citează din mai multe cărți apărute recent. Nu numai scriitorii profesioniști, ci și pedagogii, bibliotecarii sunt îngrijorați de avalanșa unor

astfel de opuri. Președintele USM și-a exprimat regretul că Uniunea Scriitorilor nu poate să intervină în niciun fel în procesul de editare a cărții pentru copii cu scopul de a stopa sau limita editarea de cărți mediocre. S-a încercat în trecut să se pună problema pe lângă diferite foruri decizionale, dar fără succes. Veleitarii mășăluiesc înainte. În încheiere, moderatorul a propus ca printr-o decizie de Guvern să se decidă ca titlurile de carte în curs de apariție să fie coordonate cu uniunile de creație și cu Casa Națională a Cărții. În cazul apariției unei astfel de hotărâri guvernamentale, Președintele USM a promis instituirea în cadrul Uniunii Scriitorilor a unei funcții responsabile pentru editarea cărții pentru copii. Moderatotul a reiterat că traversăm o criză a moralității pe lângă cea a lecturii.

În rândurile de mai jos, vă propunem un scurt rezumat al Conferinței.

Ana BANTOȘ, scriitor și consilier al Ministrului Educației din RM, a fost de acord că trebuie găsite soluții de comun acord. Literatura pentru copii este într-adevăr un domeniu prolific. Numărul scriitorilor pentru copii a crescut substanțial în comparație cu celelalte categorii de scriitori. Dna consilier a amintit că literatura pentru copii a fost reprezentată, de-a lungul timpului, de scriitori marcanți: Deleanu, Vieru, Vangheli, Druță, Busuioc etc. În perioada de față sunt o serie de nume care fac cinste literaturii pentru copii. Scriitorii s-au specializat în diverse domenii ideatice (Claudia Partole abordează ambianța religioasă, Efimia Țopa este interesată de aspectul cognitiv al literaturii etc.). Va fi mereu nevoie de astfel de cărți. Este important ca scriitoul să meargă în pas cu vremea, să simtă necesitățile copiilor. Pe lângă cărți interesante, scri-se de Arcadie Suceveanu, Titus Știrbu, Dumitru Crudu ș.a., apar și cărți care continuă să insereze texte patriotice după un clișeu sovietic, când se punea ritualic pe prima pagină un text despre Lenin sau Partid.

Diana VRABIE, conferențiar universitar la Universitatea din Bălți, a mărturisit că, înainte de a veni la conferință, a intrat într-o librărie și a făcut un exercițiu de lectură, evaluând o serie de cărți pentru copii expuse pe rafturi. Impresiile pe care le-a cules au avut un caracter amestecat. Tot înainte de conferință s-a documentat în unele biblioteci din municipiul Bălți despre fondul de carte pentru copii și a aflat că acesta este format aproape în totalitate din donații. Iată de ce situația este cea care este, a conchis o bibliotecară de la o bibliotecă municipală. Este un adevărat act de injustiție la adresa autorilor valoroși că volumule lor nu sunt achiziționate de biblioteci. Unii autori consacrați, ca Vieru sau Vangheli, nu mai sunt incluși în manualele școlare. În încheiere, raportoarea

a propus: să se creeze un departament de literatură pentru copii în cadrul USM, să se stabilească un mecanism de monitorizare a cărților de profil editate, iar Casa Națională a Cărții să solicite, înainte de a elibera ISBN-ul cărții, un aviz din partea USM.

Spiridon VANGHELI scriitor, a salutat inițiativa de a organiza o conferință pe tema evaluării nivelului calitativ al cărții pentru copii. Organizarea conferinței se impunea de mai mult timp. Scriitorul propune să fie instituită totuși o cenzură estetică. A continuat prin afirmația că în RM există o literatură pentru copii – o dovedește și antologia pe care a alcătuit-o și a editat-o în patru volume. A existat o literatură pentru copii proastă și în anii 1950, dar aceasta a dispărut fără urmă. Cunoscutul autor este de părere că literatura pentru copii necesită o exigență deosebită. El aduce un exemplu din biografia artistică a lui Grigore Vieru, care a renunțat, la reeditarea unei cărți bune, cum a fost *Duminica cuvintelor*, la vreo 60 de poezii din cele 74 incluse. Scriitorul a criticat dur unele manuale și cărți de lectură, întocmite sub orice nivel.

Ion ANTON, scriitor, redactor-șef al revistei *Florile Dalbe*, a salutat faptul de a privi sub lupă literatura pentru copii editată în ultimii vreo cinci ani. Scriitorul a precizat că revista pe care o conduce promovează literatura de calitate și a găzduit, pe durata celor cinci ani, materiale a peste o sută de autori. Ion Ciocanu deține o rubrică permanentă „Ora de literatură”, în care face sugestii de lectură și aprecieri de valoare.

Alexei COLĂBNEAC, artist plastic, afirmă că o carte este un produs cultural comun. Dacă acest produs devine un eșec nu trebuie căutat un singur vinovat. Pictorul consideră că există trei instanțe principale respon-

sabile de educarea copilului: părinții; statul; Dumnezeu. Dacă primele două instanțe nu își fac datoria, Dumnezeu le întoarce spatele. Dl Colăbneac regretă că s-a eliminat desenul tehnic din școală, iar orele de artă plastică au fost reduse la minimum. Se face totul, conchide cunoscutul ilustrator, ca să nu mai avem acest produs colectiv care este cartea pentru copii.

Mariana MARIN, Institutul de Științe ale Educației, opinează că după ce a apărut noua curriculă textul literar a devenit o cenușăreasă în manualele școlare. Autorii de manuale ar trebui să depună eforturi sporite pentru a găsi texte de o înaltă ținută estetică și care să răspundă totodată necesităților educaționale și metodologice, impuse de curriculă. La insistența Institutului a fost introdus un modul nou, în care i se recomandă elevului cărți spre lectură. Din păcate, bibliotecile școlare nu pot oferi o mare varietate de carte. În încheiere, reprezentantul Institutului de Științe ale Educației s-a pronunțat pentru o colaborare mai strânsă între toate părțile interesate de îmbunătățirea manualelor școlare sub aspect literar-estetic.

Titul ȘTIRBU scriitor, a propus ca în comisiile de aprobare a manualelor școlare să fie inclusă o persoană de la USM.

Eugenia BEJAN, Biblioteca Națională pentru Copii, a vorbit despre problemele grave care există în mecanismul de achiziționare de carte (sub 10% din toate intrările de carte în biblioteci sunt achiziționate de bugetul de stat). Se pronunță în favoarea identificării unui cadru reglementar care ar stabili puțină ordine. În final propune crearea unui site de carte pentru copii, care ar cuprinde și recenzii la cărțile editate. Din acest site cititorii și toți cei interesați s-ar informa despre procesul literar în materie de carte pentru copii.

Dumitru CRUDU scriitor, se arată surprins de propunerile de a institui organe de cenzură. A vorbi despre cartea pentru copii în niște termeni constrângători i se pare a formula o falsă problemă. Este mai indicat de a se organiza frecvent întâlniri între scriitori, editori, bibliotecari, pedagogi etc., în cadrul cărora să se abordeze toate aspectele problemelor apărute. Selecția trebuie să apară la nivelul antologiilor de lectură, care ar avea rolul de barometru al valorii.

Gheorghe ANDROS, Teleradio Moldova, propune de a se organiza o dezbatere televizată pe tema cărții pentru copii. Jurnalistul invită scriitorii la postul de radio național cu noi colaborări.

Olesea ZABIACA, Camera Națională a Cărții, susține că instituția pe care o reprezintă nu are dreptul să refuze vreo carte sub un pretext sau altul. Ea consideră că filtrul valoric ar trebui să funcționeze la edituri.

Aurelian SILVESTRU scriitor și director de liceu, încearcă să privească problema mai larg, afirmând că valorile societății sunt în mare măsură degradate: Familia, Școala, Biserica, Statul. Scriitorul consideră că rolul scriitoului este de a fi pedagog. Îl aduce drept exemplu pe Isus, care, fiind mai întâi cel mai mare pedagog, a devenit și cel mai mare scriitor, chiar dacă nu a scris un rând. Pe de altă parte, acreditează ideea că arta este expresia suferinței. Nu avem dreptul să condamnăm creația, chiar și una de o valoare dubioasă. O va face Timpul.

Au mai luat cuvântul:

scriitorii **Leo BORDEIANU** și **Victor PROHIN**, pedagogii **Stela PETRUȘCĂ** și **Svetlana PROCOPII** ș.a.

(G.C.)

REZOLUTIA PARTICIPANTILOR LA CONFERINTA LITERAR-STIINTIFICA „LITERATURA PENTRU COPII: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE”

La 25 martie curent a avut loc, sub egida Uniunii Scriitorilor din Moldova, Conferința literar-științifică „Literatura pentru copii: realizări și perspective”. La eveniment au participat scriitori, editori, bibliotecari, profesori, autori de manuale, reprezentanți ai unor ministere și instituții ale educației. Vorbitorii au luat în dezbatere mai multe probleme actuale ce vizează editarea și difuzarea literaturii pentru copii, impactul pe care îl are ea în școli și grădinițe, nivelul estetic și artistic al cărților, prezența textelor literare în manualele de literatură, în diverse culegeri și creștomații, proliferarea în ultima perioadă a cărților de o valoare îndoielnică, nocive pentru educarea gustului estetic al tinerei generații. Cei prezenți la dezbateri s-au arătat îngrijorați de avalanșa unor opuri de proastă calitate sau de-a dreptul agramate ce au inundat tarabele, grădinițele și chiar librăriile și cer implicarea statului în procesul de editare a cărții pentru copii.

În acest scop, participanții la Conferință solicită: Editurile să fie obligate, printr-o decizie de Guvern,

să-și coordoneze programele editoriale ce includ cărți pentru copii cu uniunile de creație – Uniunea Scriitorilor și Uniunea Artiștilor Plastici.

Casa Națională a Cărții să solicite editurilor, înainte de a elibera ISBN-ul cărții, un aviz din partea Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Ministerul Educației să creeze un site de carte pentru copii, ce ar include, între altele, recenzii la cărțile și manualele școlare.

Elaborarea unui mecanism de achiziționare a cărții pentru copii, în condițiile în care toate intrările de carte în bibliotecile din R. Moldova se efectuează de la bugetul de stat în proporție de mai puțin de 10%.

Compania de Stat Teleradio Moldova să includă în grila de emisiuni dezbateri televizate pe tema cărții pentru copii.

Crearea unei comisii, în cadrul Ministerului Educației, în care să fie incluși și reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor din Moldova, pentru evaluarea manuscriselor propuse spre editare pe baza bugetului de stat.

Ministerul Educației să solicite Institutului de Științe ale Educației o colaborare mai strânsă între toate părțile interesate de îmbunătățirea manualelor școlare sub aspect literar-estetic.

Semnează:
Arcadie Suceveanu, Președinte al USM, Spiridon Vangheli, Scriitor al Poporului, Teo Chiriac, vicepreședinte al USM, Leo Bordeianu, revista „Noi”, Victor Prohin, revista „Alunelul”, Alexei Colâbneac, Uniunea Artiștilor Plastici, Mariana Marin, Institutul de Științe ale Educației, Eugenia Bejan, Biblioteca Națională a Copiilor, Olesia Zabiaca, Camera Națională a Cărții, Gheorghe Andros, Teleradio Moldova, Iulian Gramațchi, editura „Silvius Libris”, Marcela Mardare, editura „Pontos”, pedagogii Stela Petrușcă, Svetlana Procopii, Eleonora Garaz, scriitorii Ana Bantoș, Diana Vrabie, Ion Anton, Titus Știrbu, Aurelian Silvestru, Vlad Zbârciog, Ion Ciocanu, Dumitru Apetri, Lidia Hlib, Nicolae Rusu, Nina Slutu.

S-AR ÎNTREBA, CU SIGURANȚĂ, GRIGORE VIERU...

de MIHAIL GH. CIBOTARU

PUNCT DE VEDERE

Da, sunt absolut convins: cu siguranță s-ar întreba. Deoarece era – o știu prea bine atât prietenii, cât și adversarii săi – nu doar un sincer sufletist, ci și un obiectiv prețuitor de valori spirituale, dar și un adevărat luptător pentru apărarea și susținerea valorilor naționale...

Ar fi zis, dar poate și acum continuă să se întrebe, prin expresia chipului înveșnicit pe Aleea Clasicilor Literaturii Române, de ce e lăsat să fie atât de singur, din toată pleiada șazeciștilor basarabeni, aici, între clasicii literelor și culturii noastre naționale? Unde sunt cei cu care a pornit, hotărât să făurească o nouă literatură națională, în pofida timpului complicat din toate punctele de vedere? Îndeosebi, al dreptului de a fi tu însuși, cel care ești.

Da, Grigore Vieru a trecut cam prin toate ispitele și încercările. Însă nu singur-singurel. Acum s-o fi întrebând: dar unde sunt confrății mei de condei, trecuți și ei pe tărâmul veșniciei? Nu, nu aici, pe această Alea, care, treptat, e

amenințată să devină doar un cimitir... Am senzația că Grigore Vieru și acum șoptește ceea ce am discutat nu o dată, cu diferite ocazii. Zicea: da, eu nu o dată m-am luat la hartă cu Andrei Lupan. Pe chestiuni de creație. Și poate nu totdeauna dânsul avea toată dreptatea. Dar de ce să se dea uitării că anume Andrei Lupan, la vremea respectivă, a fost acela care a pus, ca nimeni altul, umărul, dar mai ales *sufletul*, la pornirea pe cale normală, *națională*, a culturii noastre postbelice și, în primul rând, a Literaturii... De ce sunt aproape date uitării personalități care au avut grijă nu doar de propria operă, ci au trudit la prosperarea întregii literaturi basarabene a acestui complicat timp politic?...

De ce nu am avea și alte Alei? Ale scriitorilor, artiștilor plastici, compozitorilor, actorilor contemporani? Adică, ai veacului trecut și ai celui prezent. Nu pentru toți, desigur, ci doar pentru cei selectați de o comisie specială, cu argumente convingătoare.

Adeseori am discutat pe această temă și cu regretatul Ion C. Ciobanu. Eu, bunăoară, eram de părerea (nu m-am dezis nici azi de ea) că ar fi bine să avem o nouă Alea a personalităților culturii basarabene, care au plecat dintre cei vii, bunăoară în parcul Catedralei, parc ce ar continua, într-un fel, Aleea Clasicilor. Această nouă Alea va purta o altă denumire. Ar fi o dovadă clară că urmașii celor plecați au memorie bună, simț fratern, recunoștință față de predecesori.

Pentru o asemenea Alea s-ar putea găsi un loc potrivit și în alte spații din centrul orașului. Bunăoară, în vecinătatea Teatrului de Operă și Balet. Sau pe segmentul cuprins între străzile Bănulescu-Bodoni și Pușkin al străzii 31 August 1989, cu condiția ca acesta să devină pietonală. Ar fi o firească îmbinare cu edificiile și instituțiile de cultură din zonă.

Mai există și alte locuri potrivite. În cadrul acestei Alei, alături de scriitori și-ar afla locul și exponenți ai artei plas-

tice, compozitori, actori, medici, oameni de știință etc.

Opinia lui Ion C. Ciobanu era categorică: soluția acestei probleme, care nu trebuie neglijată sub niciun motiv, e construirea unui Panteon, în care ar putea fi amplasate busturile personalităților noastre marcante. A numit și locul: pe actuala Alea a Clasicilor, unde se află astăzi bustul lui Pușkin. Ar fi și o firească „îmbrățișare” a celor două segmente ale Aleii.

Probabil, ideea prozatorului nostru ar fi cea mai potrivită. Dar mai rămâne un lucru, s-ar părea simplu de tot. Ca cineva dintre multimilionarii noștri (îi avem, și nu puțini!) să finanțeze această lucrare, beneficiind de o vacanță fiscală.

Am certitudinea că tânărul nostru clasic ar aproba ideea confratelui Ion C. Ciobanu.

Ar fi bine să cunoaștem, în această ordine de idei, și opiniile actualilor noștri colegi de breaslă.

POEZIE

CLAPE ALBE,
CLAPE NEGRE
de ION ANTON

ION ANTON S-A NĂSCUT LA 3 DECEMBRIE 1950 ÎN GHELĂUZA, STRĂȘENI. ÎȘI FACE STUDIILE DE JURNALISM LA UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA. SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE LA „LITERATURA ȘI ARTA” (1977-1987). SECRETAR DE REDACȚIE ȘI REDACTOR-ȘEF ADJUNCT LA „FLORILE DALBE” (1987-1994). DIN 1994, REDACTOR-ȘEF LA ACELAȘI SĂPTĂMÂNAL.

CĂRȚI PUBLICATE (SELECTIV): „VAMĂ PENTRU SPERANȚĂ” (1983); „DINCOLO DE FORMULE” (1984); „BUNĂ DIMINEAȚA, ZIUĂ!” (1985); „VII-TORUL CA MOȘTENIRE” (1992); „GARDEROBA VESELĂ” (1988, 2007); „RONDELURILE CĂLĂTORULUI” (1997); „ZODIA ZIMBRULUI” (1991, 2004); „MÂINE VA FI IERI” (2002); „NECUPRINSUL PUNCTULUI” (2005); „FOKA. ROMAN-CRONICĂ” (2012); „VIAȚA CA AMINTIRE” (2013, 2014); „ANO-TIMPURILE CLIPEI” (2015); „SINGURI ÎN DOI” (2015) Ș.A.

POEZIILE LUI ION ANTON AU FOST TRADUSE ÎN LIMBILE FRANCEZĂ, ENGLEZĂ ȘI GERMANĂ.

EU TE RESPIR

Și azi te respir ca pe aerul cel mai străveziu,
mireasma amintirii de tine
iarăși mă îmbată.

Sunt buimac de atâta așteptare nerăbdătoare,
încât deseori visez că și tu ești toată o așteptare.
Nu pricep limbajul subtilului, sfiala nu mi-e prietenă,
de aceea îți și declar:
sărutul meu e rochia cea mai potrivită ție,
inima mea e scaunul tău cel mai comod –
îmbracă-te, așează-te și așteaptă-mi venirea
care nu va întârzia să purceadă la drum:
e prea mare setea tristeții,
e prea înfometat dorul singurătății...
Apoi rătăcirile.
Dintre toate doar cea prin tine mi-e dragă,
căci și în lipsa ta e posibilă,
dintre toate mângâierile numai a ta mă îmbie,
căci și absența lor e o alinare.
O, cât de exact ai zis:
„Eu nu te iubesc. Eu te strig...”
Îți răspund la fel:
„Eu nu te iubesc. Eu te strig
cu fiecare celulă a mea –
faguri în care doar tu ești mierea visată.
Eu nu te iubesc. Eu te sufăr
ca pe boala cea mai dorită.
Eu nu te iubesc. Eu te respir...”

PRIVAȚIUNE DE TIHNĂ

Știi că eu te consider
femeia ce capturează
libertatea zilelor mele zburdalnice?

Nu te supăra:
frumusețea uneori se complace
în ipostază de temniță,
iar tu ai toate farmecele puse la pândă...

Mare sinucigaș trebuie să fii,
dacă te dezici de tine însuți,
dacă accepți să-ți îneci zilele cele mai libere
într-un singur sărut,
dacă benevol te condamni
la privațiune de tihnă.

RESTUL FERICIRII

Această parte de dragoste
e restul fericirii de altădată.
Acum
fericire nouă nu mă paște:
iarba din mine
demult e fân.

Dar te pricepi la tăria miresmei
de iarbă îmbătrănită,
dacă mă așterni sub tine
drept moalele cel mai puhav
de pe acest arhipelag de zile...

„Această dragoste, zici tu,
îmi amintește nu atât de fericirea ta,
ci de conținutul și forma
viitorului prezentului meu.”

Și eu ajung să declar
același bilanț:
iubirea e de-a pururi un
Mâine va fi Ieri.

FUSUL ORAR

S-a dereglat timpul între noi,
fiecare acum își trăiește viața
conform unui fus orar personal.
Dar cu acest fus nu poți toarce
decât fire subțiri precum clipa
și din aceste fire nu poți împleti
decât un pulover pentru regrete –
un pulover ciudat
cu o dungă albă de zi
și cu o dungă neagră de noapte.
Iată de ce regretele mi se par niște zebre
păscând, egoiste,
pe pășunea apusă a amintirii.
Nu neg, s-ar putea să te ții sătul
și cu pâinea mândriei,
s-ar putea să-ți potolești setea
și din apa amară a singurătății,
sugerându-ți mereu că așa o fi fiind la gust
l i b e r t a t e a...
Și totuși mângâierea e de cu totul altă părere,
dar nu ai timp să-i dai ascultare:
fusul tău se grăbește
cu, cel puțin, două anotimpuri pe an.

IMITAREA PRIMĂVERII

Dorințele noastre umblă tăcând una prin alta,
se amestecă și formează un fel de parfum
pentru înmiresmarea destinului
care nu mai știe a călări
o clipă de toamnă buieastră,
un mânz născut pe la sfârșitul verii.

Oare și vârsta are proprietatea de a-și aminti?

Oare și ea ar putea să se îmbete
de tinerețea ce-o răspândește
această târzie floare de magnolie?

Ești tu, tu care imiți primăvara
în pofida căderii frunzei din mine,
și eu îți pot arăta recunoștința
doar prin această înflorire
a scipirii de ochi.

CLAPE ALBE, CLAPE NEGRE...

Duminica
ai obiceiul
de a-ți exersa emoțiile la pian.
De aceea
dis-de-diminează
m-am ascuns în clapele lui.
Ataci nota „do”,
iar ciocănașul scoate din coardă un „DOr”.
Nota „re” azi e mai lungă ca de obicei
și sună exact cum ai rosti „REvedeRE”.
Dar cu „mi” ce s-a întâmplat,
de ce-ți șoptește că ești o „MIreasă”?
Și doar nota „fa”
îți amintește ceva despre „Familie”,
și doar nota „sol”
suspină un vis „SOLitar”.
Apoi vine „la” ca o „LAlea” galbenă,
apoi i se alătură „si”
ca un scâncet de „Singurătate”...

Clape albe, clape negre...
Azi gama pare că sună straniu,
solfegiul iese din hotarele lui obișnuite.
Și toate melodiile pe care vrei să le-ntrupezi,
nu pricepi de ce,
iau forma melancolică
a unei romanțe.

DEZGOLIREA SUFLETULUI DE TRUP

Totuna vei rămâne
primăvara trupului meu întomnat,
trecerea sufletului către vară
prin a cireșelor coacere
care din buzele tale a purces...
Totul depinde de înțelepciunea inimii tale,
de sensibilitatea gândului tău cel de bine.

Ai dreptate,
copilul din mine
îmi joacă festa nerăbdării mereu,
cerându-ți cireșe
chiar în clipa când nu le poți oferi,
chemându-te la joacă
chiar în momentul când joaca ai abandonat-o
din plictiseală...
Dar nu face abuz de prudență
când iubirea îl vizitează pe un exilat
și îl cheamă să-și dezgolească sufletul de trup
ca să ți-l ofere să-l pipăi,
închipuindu-și că așa arată mângâierea
pentru un nebunatic ce leacul în tine și-l caută
ca în azilul cel mai dorit din lume...

Chopin și tu gândindu-te la mine ca la o povară.
Monteverdi cu „*Io mi son giovinetta*”
și eu simțindu-te ca pe-o plăcută durere,
regretând că nu-s un coș cu cireșe:
să te copilărești,
să mă răstorni
și să plângi.

VARĂ INDIANĂ

Ce-ți pasă ție,
mare de-un blând albastru,
dacă pe plaja ta miruită de soare
amintirile mele mor de tristețe,
dacă în această galaxie de corpuri noroase
singurătatea mea nu apune,
niciun pic pâcla ei nu descrește
chiar dacă o plimb cu telefericul,
chiar dacă o dau huța pe mireasma oleandrei,
chiar dacă îi cumpăr și câte o înghețată...
Și gândul, o, și gândul că aici,
pe banca aceasta,
ai fi putut să te așezi și tu,
întrebare naivă la care aș fi căutat
răspunsul cel mai filozofic posibil!
O, și senzația de pierdere irecuperabilă
a cheiței de la inima ta,
pe care cine știe ce nățărău
acum și-o agață de gât
ca pe o podoabă oarecare
sau poate ca pe respirația
celeii de-a doua veri într-un an...

Și doar această anomalie de anotimp
este unica mea bucurie întârziată.

AUTOGRAF
de NINA **SOROCEANU**

Pe coperta cărții *Ion Anton: Biobibliografie* (Chiși-
nău, 2015, F.E.-P. „Tipografia Centrală”), protago-
nistul apare într-o poză înconjurat de cititori și
oferind autografe. E postura ce îl caracterizează pe orice
creator adevărat.

Volumul a fost editat cu sprijinul Ministrului Culturii
al Republicii Moldova și al Bibliotecii Naționale pentru
Copii „Ion Creangă”, iar meritul și sarcina de a elabora
lucrarea le-au revenit colaboratorilor acestei instituții:
Claudia Balaban (îngrijitorul ediției), Tamara Maleru
(alcătuitor), Claudia Gurschi și, din nou, Tamara Maleru
(redactori). Lucrarea debutează cu o *Notă a bibliotecaru-
lui*, urmată de un șir de referințe și aprecieri critice. La
capitolul *Opera* sunt prezentate scrierile autorului: vo-
lumele de poezie, proză, publicistică, inclusiv dialoguri,
interviuri, mese rotunde, anchete. Urmează traducerile
efectuate de Ion Anton, și alte capitole, precum *Viața în
imagini*, *Indexuri auxiliare*.

Astfel, atât cititorii care i-au îndrăgit opera, cât și cei
care încă nu și-au îndreptat atenția spre prodigioasa-i
activitate literar-publicistică au la dispoziție o lucrare
bine gândită și sistematizată.

La *Referințe critice* citim opiniile mai multor scriitori
și critici despre creația lui Ion Anton. Astfel, în romanul
Viața ca amintire, Veronica Postolache întrevede o „forță
tămăduitoare”, pe când Gheorghe Blănaru – „un roman
zguduitor”. Romanul *Foka* este caracterizat de Mihai
Cimpoi drept „o cronică-cardiogramă, o cronică-desti-
nogramă”, Ion Ciocanu îl numește „roman istoric inova-
tor”, pe când Iurie Colesnic descoperă în lucrare „o saga
basarabeană”. Găsim reprodușă și părerea prozatorului
Paul Goma, care a citit printre primii acest roman și
care afirmă că i-a „sărit în ochi fațeta originală a temei
deportărilor, tratată dintr-o perspectivă nemaîntâlnită
până acum – deportarea... la tine acasă”.

De menționat și opinia Agnesei Roșca, care sublinia-
ză priceperea lui Ion Anton de a reda „nervul ființei” în
poezie, precum și punctul de vedere al lui Tudor Palla-
di, care întrevede în lirica scriitorului „o transcendență
ideatică, meditativ-lirică și analitică, performantă, de
basm”. Ana Bantoș observă că poetul Ion Anton, „pre-
ocupat de haina gândurilor abstracte, își revizuieste
recuzita verbală, încercând să-și potrivească o ținută
vestimentară în pas cu ziua de azi, renunțând la ținuta
doctrinară”.

Ion Ciocanu scrie despre Ion Anton ca despre „un
poet cutezător și original”, așa cum l-au văzut, de altfel,
și Victor Teleucă, Gheorghe Vodă, Adrian Dinu Rachie-
ru...

În același volum găsim nu numai opiniile colegilor, ci
și atitudinea scriitorului față de propria operă. Bunăoa-
ră, fiind întrebat de televizionalista Lidia Popodneac dacă
face sau nu parte dintr-o grupare poetică, scriitorul răs-
punde: „Eu consider că nu fac parte din nicio grupare
în sensul de gașcă, deși criticul literar Mihai Cimpoi m-a
inclus în generația literară a «Ochiului al treilea»”. Ținem
să-i atragem atenția dlui Anton că generația „Ochiului al
treilea” e o generație și nicidecum o „gașcă”...

Chiar dacă despre redactorul săptămânalului *Florile
Dalbe* s-a scris mai puțin, aceasta nu înseamnă că scrii-
torul nu a fost prețuit. Inclusiv de autoritățile statului.
Drept dovadă, Medalia „Meritul civic” (2000) pentru
activitate prodigioasă pe tărâmul literaturii și presei,
dar și înalta distincție „Ordinul de Onoare”, decernată
în 2010. De asemenea, menționăm și faptul că revista
Florile Dalbe și, implicit, redactorul-șef al publicației, au
obținut, în 2008, la Paris Premiul Internațional „Steaua
calității”, categoria „Aur”.

La cei 65 de ani ai săi, Ion Anton continuă să-și îm-
bogățească biografia de literat și publicist cu frumoase
realizări. Astfel, *Biobibliografia* din 2015, oricât de amplă
ar fi aceasta, va trebui completată, în mod inevitabil, cu
pagini noi.

NOI APARITII
EDITURA ȘTIINȚA

ION LUCA CARAGIALE. OPERE. VOL. 1-3
EDITURA ȘTIINȚA, CHIȘINĂU, 2015

*Ediție, cronologie, note și comentarii de Stancu Ilin, Nicolae Bârna
și Constantin Hârlav. Studiu introductiv de Stancu Ilin*

Volumul 1 cuprinde toată proza literară apărută în volumele publicate de
I.L. Caragiale în timpul vieții, luându-se ca bază ultima tipărire în volum și
respectându-se ordonarea textelor stabilită de către scriitor.
Volumul 2 cuprinde toată proza literară a autorului publicată în periodice,
inclusiv traducerile libere și adaptările, neincluse de acesta în vreunul din
volumele publicate; plus câteva texte care au fost tipărite pentru prima oară
postum, fie în volumul *Abu Hassan* (1915), fie în periodice, fie reproduce
după manuscrise.
Volumul 3 prezintă opera dramaturgului: *O noapte furtunoasă*, *Conul Leonida*
față cu reacțiunea, *O scrisoare pierdută*, *D-ale carnavalului*, *Năpasta*. În carte
au mai intrat farsa *O soacră*, monologurile *1 Aprilie* și *Modern*, instantaneul
Începem și traducerea piesei *Roma învinsă* de Al. Parodi. *Addenda* include
opera bufă *Hatmanul Baltag*, scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi, precum
și “revista istorică națională” *100 de ani* (un montaj de texte aparținând di-
feritor autori). La acestea se adaugă scrierile lui I.L. Caragiale despre teatru.

PROZĂ
de MARCEL GHERMAN

VIRAKANGA
(FRAGMENT DIN ROMANUL „MULTIVERS”)

Ei mă numesc Ur-Makapac, ceea ce în limba lor înseamnă ”Zeul Suprem Creator”. Dar în realitate nu sunt decât un intermediar al unor forțe ce mă depășesc. Bineînțeles că eu le-am creat lumea, țărâmul Virakanga, la fel ca și nenumărate alte lumi. Dar puterile mele sunt limitate și, ca să vă dezvălui un secret, nu mă pot considera un zeu. Iată-mă rămânând nemișcat într-un loc de dincolo de spațiu și timp. De aici observ toate aceste lumi pe care le-am plăsmuit, admirându-le cum cresc și descresc.

Da, există în lucrările mele amănunte pe care nici eu, Ur-Makapac, nu le înțeleg. Pur și simplu, plantez sămânța și o las să se dezvolte. Din ea răsare un trandafir sau o mătrăgună. În grădina mea se regăsește frumoasa și bestia. Și astfel cresc universuri întregi.

Vă voi spune povestea neînfricatului vânător Khetzal, a călătoriei lui temerare, a drumului anevoios care l-a adus până la mine.

În Virakanga își petrecea zilele Khetzal, absorbit de bucuriile simple ale vieții. Străbătea pădurile vrăjite de pe insulele plutitoare, mereu pe urmele animalelor fabuloase. Îmblânzea libelulele gigantice și căuta comori în locuri nevăzute de ochiul omenesc. După multe călătorii se întorcea apoi acasă, la tribul său, arătându-le tuturor capturile sale uimitoare: perle de aur, ramuri de coral albastru, lotuși negri, flori de shenhua și poame dulci pe care nu le-a gustat nici prințul Xochipili. Libelula uriașă, care-i servea drept animal de povară, aducea mereu alte trofee de vânătoare, ce țineau tribul întotdeauna îndestulat.

Pe bunul Khetzal, ca și pe toți semenii săi, această viață părea să-i mulțumească, spre bucuria mea, a lui Ur-Makapac, arhitectul și grădinarul lumilor.

Între toate, Virakanga e una dintre operele la care țin cel mai mult. Chiar sunt mândru de ea. Imaginați-vă un arhipelag de fâșii de pământ suspendate într-un ocean abisal, ce poartă numele Ananda. Dincolo e doar Pustia. Din toate direcțiile ea emană o inexplicabilă lumină de opal.

Sunt insule peste insule, ce se întind ca o coloană infinită în sus și în jos. Ce credeți că se află dincolo de ele? Mai multe insule! Ele variază de la blocuri

mici pe care abia dacă încape un arbore până la stânci uriașe de câțiva kilometri.

Teritoriile lumii Virakanga sunt delimitate cu strictețe între triburile izolate. Puțini oameni știu ce neamuri locuiesc pe nivelele superioare. Iar undeva departe, în jos, se întinde Țărâmul Sacru, interzis intrușilor. Acolo oamenii din Virakanga își închipuie că s-ar afla sălașul meu, al lui Ur-Makapac. Nu e chiar așa.

Șamanii și povestitorii obișnuiesc să-i sperie pe tinerii mai slabi de înger cu istorisiri despre pericolele de neînchipuit ce i-ar amenința pe cei care s-ar aventura până într-acolo. Ei mai obișnuiesc să le spună că dacă ar comite un act de sacrilegiu în Țărâmul Sacru, dacă ar pronunța cu voce tare un cuvânt blasfemic, atunci chiar în aceeași clipă eu, Ur-Makapac, i-aș lovi cu fulgerul, dezlănțuindu-mi furia asupra lor.

În realitate, nu cred că sunt chiar atât de rău și de nemilos cum le place superstițioșilor povestitori să mă înfățișeze în miturile lor naive.

O forță insesizabilă atrage toate obiectele și făpturile în jos. Această forță amintește discret că toate plăsmuirile mele ar putea fi până la urmă trecătoare, vulnerabile în fața unor puteri superioare. Dar majoritatea ființelor din Virakanga au învățat să o învingă. Zborul e o artă care se învață. Orice om născut pe țăărâmul Virakanga o deprinde cu ușurință. Tot ce are de făcut e doar să-și întindă brațele și într-o clipă se va înălța în aer, planând liber peste abis. Însă chiar și cel mai bun maestru al levitației ajunge, mai devreme sau mai târziu, la epuizare, la fel ca un înotător supus de valuri sau ca un visător obosit de prea multă visare, fiind nevoit să revină pe pământ.

În solul fertil al insulelor crește o vegetație luxuriantă. Ea elimină în aer vaporii care se preschimbă apoi în torrente neconținute de apă limpede. După ce traversează pământurile înverzite, curenții aducători de vlagă se varsă dincolo de marginile insulelor în marele gol, topindu-se în cădere.

Pomi fără asemănare își desfășoară coroanele bogate care se apleacă sub greutatea fructelor. Cei din Virakanga obișnuiesc să spună că fiecare fruct îi oferă aceluia care-l gustă o nouă formă de înțelepciune. Dacă prin nu știu ce miracol vă veți pomeni cumva pe o

insulă din Virakanga, prudență maximă la plantele carnivore. Florile lor enorme sunt frumoase, da, dar fiți cu grijă să nu deveniți cumva un prilej de ospăț pentru ele.

De prin acele crânguri răsună vocile păsărilor paradisului, o nesfârșită Cântare a Cântărilor dăruită tuturor viețuitoarelor din țăărâmul Virakanga. De le-ați vedea, cu penajul lor colorat, copleșite de senzații primare, vibrând de bucurie și uimire în fața perfecțiunii Creației! Nimic nu se poate compara cu această frumusețe naturală. Sunt atâtea specii și varietăți, încât cu greu veți găsi aici două creaturi asemănătoare.

Glasurile păsărilor sunt acompaniate de polifonia insectelor. Sunt gâze de toate mărimile, de la musculițe minuscule până la libelule violete și bondari de argint ce ating câțiva metri. Fluturi uriași poartă pe aripile lor adevărate picturi în acuarelă.

Există tot felul de vietăți zburătoare în lumea Virakanga. Se pare că unele făpturi reușesc să se opună gravitației mai bine decât altele. Ele se hrănesc cu sporii plantelor ce fac călătorii de la o insulă la alta și cu planctonul ce crește din abundență în aer, stimulat de lumină și căldură. În anumite zone se dezvoltă chiar și colonii întregi de sargase aeriene.

Peștii zburători își petrec toată existența plutind în văzduh. Printre ei veți găsi pești manta cu corpuri translucide, meduze fluorescente, pești-lance purpurii, pești-lună ce par ieșiți dintr-un vis subacvatic și căluți-de-mare zburători, culminând cu orca și marea balenă albastră aeriană. În lumea Virakanga, cele trei elemente – aerul, apa și pământul – se amestecă într-o fantasmagorie închipuită special pentru plăcerea voastră.

Pegașii sunt una dintre speciile cele mai rare. Legende și basmele din Virakanga le acordă un loc aparte, înconjurându-i de o aură mistică. Se spune că au puterea să reînvie persoane de curând decedate și că pot să tămăduiască chiar și cea mai grea maladie. Puțini dau crezare acestor legende și nimeni nu a văzut vreodată un pegas. Dar ei există. O știu bine, pentru că eu i-am creat.

Într-o astfel de lume își ducea viața vânătorul Khetzal, înotând în lacurile de cleștar și practicând levitația. Multe

lucruri miraculoase descoperise Khetzal, nenumărate fapte ieșite din comun săvârșise în această minunată grădină a paradisului, unde fiecare plantă, fiecare făptură își deschidea cu generozitate tainele pentru el.

După ce străbătea țăărâmul Virakanga în lung și-n lat, lui Khetzal îi plăcea foarte mult să asiste în scurtele clipe de repaus la fastuoasele sărbători ale tribului său. Toți tinerii se adunau la un loc pentru a dansa ore în șir pe ritmurile dezlănțuite ale tobelor. Acea muzică ținea și ea de arta magiei. Bătaia sincopată a tobelor avea darul să aducă până la extaz.

Peste o bucată de vreme, toți dansatorii se prăbușeau la pământ fără cunoștință, induși în stări de transă de vibrațiile hipnotice.

Traversând în neștire oceanul întunecat al inconștientului, fiecare dintre ei devenea martorul unor viziuni de neimaginat, legate de eul lor ascuns. Dintre toți membrii Clanului Tlatli, Khetzal părea a fi cel mai sensibil la stările hipnotice.

În mod cu totul inexplicabil, fantasmele sale păreau să se repete. De fiecare dată vânătorul nostru se pomenea într-o peșteră întunecată, cu multe ramificații, și fiecare tunel ducea spre alte realități, care de care mai fantastice.

Contempla imense așezări omenesti, cu sute de oameni îmbrăcați ciudat, care rătăceau fără noimă, printre construcții asemănătoare cu niște faguri așezați în straturi ce se înălțau până dincolo de nori. Admira spectacolul unor comunități adăpostite în adâncul apelor, sub imense cupole de sticlă. Vedea orașe suspendate într-o pustietate nețărmută, care îi părea ca o stofă de catifea albastră presărată cu diamante. Inși ce traversau imensitatea vidului, închiși în uriași cilindri de metal.

Se minuna în fața unor șesuri presărate cu praf aurit sau a unor întinderi de ape învolburate.

Khetzal avea în mod cert un anume talent de vizionar, al cărui rost urma să i se dezvăluie în timp.

Dar ceva începea să se schimbe în Virakanga. Traiul liniștit al lui Khetzal, ca și cel al tuturor semenilor lui, fu tulburat în mod inexplicabil. Ca din senin se stărneau furtuni îngrozitoare. Explozii de lumină fosforescentă și fulgere negre străbăteau cerul. Uragane făceau prăpăd în insule, cutremure devastatoare zguduiau pământul. De undeva de jos, din Țărâmuul Sacru, se auzeau zgomete puternice și urlete ce băgau spaima în inimile sărmanilor oameni. Fiecare furtună se oprea apoi la fel de brusc cum începuse, pentru ca după o bucată de timp să izbucnească din nou, cu și mai mare putere.

Cei din Virakanga ajunseră să bănuiască precum că eu, Ur-Makapac, m-aș fi arătat astfel nemulțumit față de ei și că aș fi fost cauza acelor calamități. În realitate nu eu le pricinuiam. Nu aș fi avut niciun motiv să săvârșesc o asemenea nelegiuire împotriva propriilor mele plăsmuiri.

După cum vă spuneam, există și lucruri pe care nu pot să le stăpânesc. Uneori reușesc să mențin anumite lumi în ordine și armonie. Altele însă ajung să-mi scape de sub control și, mai devreme sau mai târziu, acele lumi sunt înghițite de haos.

Dar întotdeauna rămâne loc pentru speranță.

cărți pentru copii

SPIRIDON VANGHELI
SPIONUL LUI EMINESCU
CHIȘINĂU
EDITURA GUGUȚĂ
2015

ARCADIE SUCEVEANU
UN SECRET PE COTCODACNET
CHIȘINĂU
EDITURA PRUT
2015

MIROSLAVA METLEAEVA
CÂND PĂRINTII NU-S ACASĂ
CHIȘINĂU
EDITURA PRUT
2015

HARUL FANTEZIEI ȘI BUNATAȚII

BREVIAR
de ION CIOCANU

De pe la 1999, când îi apăruse prima carte de cântece și poezii *Deschi-deți ușa...*, Ada Zaporojanu îi bucură pe copii cu versuri și muzică inspirate din viața și frământările cetățenilor în devenire ai acestui pământ. Posesoare a unei bogate experiențe de educatoare și metodistă la o grădiniță de copii din Chișinău, Domnia Sa are o intuiție sigură a specificului și farmecului poeziei, prozei și cântecului destinat cititorului și auditorului de vârstă fragedă.

Ne-a prilejuit această caracterizare succintă a scriitoarei lectura cărții *Trăistuța făcătoare de minuni* (Chișinău, Editura Pontos, 2014), în care Ada Zaporojanu a inclus o seamă de povestiri și povești întemeiate pe o cunoaștere bună a psihologiei și mentalității personajelor și așternute pe hârtie de o pană bine antrenată în dezvăluirea subiectelor puse în atenția cititorilor, în modelarea unor construcții narative ingenioase, fiecare cu originalitatea și farmecul său, cu poanta generatoare de surprize și – cum altfel? – cu sugestiile morale impulsionate celor dornici de a cugeta asupra textelor și a trage învățăminte din peripețiile personajelor.

Un exemplu concret și convingător în această privință e chiar povestea inaugurală, totodată titulară, a cărții. Autoarea închipuie o narațiune originală cu Lăcrămioara, fata mai mare a doi părinți plecați la lucru într-un sat îndepărtat de localitatea lor de baștină, care, în absența mamei și tatei, purta de grijă frățiorilor și surioarelor mai mici decât ea. Cutreierând pădurea în căutarea ciupercilor și pomuşoarelor care să astâmpere foamea micuților, fata întâlnește o bătrânică bună la suflet, care hrănea „din palmă” o mulțime de animale sălbatice. „– Ia minune, rosti uimită Lăcrămioara, ce animale mari, dar, uite, se satură cu câte o fărâmă de pâine”. Bineînțeles, bătrâna „auzi vorbele fetei și o chemă la ea”. Află de ce fata căuta de-ale gurii în pădure și-i înmânează, ca unui copil harnic, cuminte, grijuliu cu surioarele și frații săi, o trăistuță. „Eu sunt Sfânta Duminică, i se destăinuie bătrâna... Trăistuța nu-i obișnuită, cum pare. Este una fermecată. Poate face minuni și te va scoate de la orice greu”.

Ei da, e o poveste. Dar Ada Zaporojanu a avut inspirația și îndemânarea de a închipui o situație imprevizibilă, cu o vecină hapsână, care a furat trăistuța,

lăsând copiii fără pic de ajutor în lipsa părinților plecați la lucru în alt sat. E un element străin de o poveste obișnuită, dar foarte necesar într-o scriere care să suscite interesul cititorului, să-l activeze pe acesta, să mărească puterea de influență a poveștii asupra cititorului. E adevărat că Sfânta Duminică a urmărit și acțiunile răuvoitoare ale vecinei, i-a adus Lăcrămioarei trăistuța, ba i-a mai făcut și o altă bunătate, de care nu vă spunem, onorați cititori, ci vă îndemnăm s-o depistați dumneavoastră înșivă în procesul lecturii. Vă asigurăm că o să vă placă și finalul totalmente original și imprevizibil al poveștii.

O plăcere încă mai mare, de altă natură, căci e o încununare a unei alte situații de viață, pusă la temelia poveștii *Moș Costache și țiganul...*, vă așteaptă la încheierea lecturii acesteia. Cum s-a întâmplat să moară mătușa Catinka, soția lui moș Costache, și cum proaspătul văduv se duce la țiganul aflat pe patul de moarte, să-l roage să-i ducă decedatei o lumânare aprinsă, e o istorie interesantă, care se lasă urmărită cu interes, dovadă că Ada Zaporojanu știe să povestească interesant, incitant. Dar și în cazul acestei proze Domnia Sa recurge la o continuare neașteptată, dar corespunzătoare felului de a fi al țiganului, care simulase boala și apropierea morții, ba autoarea chiar pune în gura lui o informație năucitoare despre întâlnirea cu mătușa Catinka, informație care-l liniștește întrucâtva pe moș Costache și ne umple de haz și chiar de bucurie pe noi, cititorii, pentru îndemânarea narativă a scriitoarei.

Apoi *Batistuța fermecată* e o povestire cu iz de poveste, interesant gândită, măiestrit realizată și foarte instructiv încheiată prin conștientizarea de către moș Ion a rolului și importanței soției în viața și destinul lui. Peripețiile puse la baza acestei scrieri sunt de asemenea incitante, ca o altă dovadă a îndemânării narative a autoarei; forța mesajului etic al scrierii e mai accentuată, în definitiv mai plăcută, fapt care nu diminuează, ci mai curând sporește valoarea instructiv-educativă a textului.

Împăratul milostiv, Trofimaș cel înțelept, Sânziana și celelalte povești și povestiri (asemănătoare în multe privințe cu povești) adevărate talentul de scriitoare atentă la firescul și puterea de convingere a personajelor și situațiilor în care

nimeresc acestea, la urmărirea metamorfozelor psihologice și intelectuale ce li se întâmplă și – îndeosebi – la funcția moral-educativă și instructivă a textelor sale, fără ca să degradeze cumva în vreo istorisire pur moralizatoare, didacticistă, plictisitoare. Un ciobănaș ajunge în mod credibil să fie numit Făt-Frumos în *Ciobănașul și cuconița*, iar Baba-Hârca se dovedește o femeie înțelegătoare și milostivă – în *Baba-Hârca cea bună*, hotarele dintre forțele ostile omului și cele priitoare acestuia parcă se șterg, dar toate peripețiile și metamorfozele personajelor conduc spre o sporire binevenită a interesului micului cititor pentru firul narativ al textului și spre o mai strânsă aderare a lui la întreaga narațiune și la potențarea rostului cognitiv-educativ, descoperit abia în finalul scrierii, unde toți invitații la nunta la care ne invită autoarea „vroiau s-o vadă pe fiica cea frumoasă a Babei-Hârca și pe Iancu cel chibzuit”, după cum se întâmplă în *Baba-Hârca cea bună*. În toate istorioarele plătuite Ada Zaporojanu ne convinge că posedă harul fanteziei cu care dezvăluie peripețiile personajelor supuse investigației și al bunătății care se desprinde lesne din rostul etic al acțiunii majorității acestor personaje.

ADA ZAPOROJANU
TRĂISTUȚA FĂCĂTOARE DE MINUNI
CHIȘINĂU
EDITURA PONTOS
2014

CRONICI SI ISTORII

de MIRCEA V. CIOBANU

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

Istoriile noastre s-au adunat din cronici. Inclusiv, istoriile literare. Regula nescrisă spune(a) că ești mai întâi cronicar, apoi istoric. Au existat și excepții, desigur. Un istoric literar pur-sânge, Eugen Simion, nu a scris nicio istorie propriu-zisă (deși *Dimineața poezilor* și serialul despre *scriitorii de azi* sunt de pe acest palier). În schimb Nicolae Manolescu, criticul și celebrisimul cronicar, are o istorie („critică”, bineînțeles) în câteva variante. Nu cred că acest algoritm (de la cronicar-critic la istoric sau teoretician) e un parcurs obligatoriu. Un istoric, după mine, ar putea să opereze cu datele „de pe teren” ale criticilor-arheologilor de texte, fără să fie obligat să facă propriile ierarhii și descoperiri curente.

Răzvan Voncu nu este critic în sensul etimologic al cuvântului, al necruțătoarei judecăți de valoare și al discernerii tot atât de necruțătoare a certitudinilor de aparențe. Nu are curajul vivisecciei impasibile pe cordul deschis al producției literare a contemporanilor (dovadă particulară e și cronica sa elogioasă la o carte a subsemnatului, publicată în numărul trecut al *Revistei literare*). În schimb, are vocație de istoric literar (autorul nu este la prima experiență de acest gen: *O istorie literară a vinului în România îi este diplomă și pașaport în acest spațiu al succesiunilor*). Poate de aici nerăbdarea lui de a face istorii (sau de a scrie cronici doar în perspectiva încadrării lor în viitoarele istorii).

Poeți români de azi (Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2015, 190 p.) este exemplul la îndemână al cronicarului care își poartă în raniță bastonul de istoric. Alcătuită în cvasi-totalitate din câteva portrete-sinteze și, mai ales, din cronici de carte, fiecare gândită în perspectiva încadrării într-o istorie, pe autor îl interesează nu atât structurile interioare ale textelor, cât căutarea unor legături cauzale, percepția operei și contextul.

Titlul cărții ne trimite direct la serialul lui Eugen Simion *Scriitori români de azi*. Iar compartimentarea (*Perioada*

comunistă & Perioada democratică) ne poartă gândul frivol – nu râdeți! – la... Harold Bloom, cu ale sale *Epoca aristocratică*, *Epoca democratică* și *Epoca haotică*. Iată de unde impresia că e o listă canonică aici: Lista lui Răzvan. Doar că în cartea lui Eugen Simion, apărută în 1974, prezența lui Labiș – pe post de cap de serie – era limpede, pe când aici, într-o ediție din 2016, autorul *Albatrosului ucis* este deja istorie. Chiar dacă Răzvan Voncu propune o relectură relevantă a poeziei labișiene. Poetul de la Mălini este contemporan cu noi doar în sensul grav al unui „azi” etern. Ca Eminescu sau Barbu.

Vocația de istoric a autorului iese în evidență în orice text. Dacă nu are la îndemână o pre-istorie, o biografie sau un context, se sufocă, le caută cu încăpăținare... ori le presupune. Uneori este destul de nostim în această preocupare arheologică. Săpând, de exemplu, o intrare etajată în poezia lui Ioan Flora, criticul-istoric se aventurează într-o reflecție cu multe capcane, privind relația poeți-prozatori din generația 80 (după ce a făcut o incursiune în istoria literelor românești, în același context al prevalării unui gen în defavoarea celui alt).

Demonstrativ în acest sens e și textul despre Ioan Es. Pop. Or, poți să nu știi nimic despre acest poet neordinar, textele te captivează, te seduc. Dar Răzvan Voncu creează cititorului impresia că dacă nu ar fi găsit un fir biografic, ar fi abandonat subiectul. Spre bucuria lui, acest fir al Ariadnei e găsit (și e chiar un fir sau capăt de vorbă pre-textuală): un grupaj de versuri de acum trei decenii, dintr-o revistă din Baia Mare (așadar, „detaliu istoric”). Abia regăsind în memorie acest grupaj, se declanșează mecanismul. Antologia lui Ioan Es. Pop editată la Vinea devine, în context, doar un amănunt complementar, chiar dacă textul despre care vorbim e chiar „cronica” la această carte. Același lucru se întâmplă cu textul despre Daniel Bănulescu (un alt autor despre care textele vorbesc mai mult decât biografia), iar în câteva

cazuri (Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Spătaru ș.a.) istoricul creează adevărate mitologii, înainte de a intra în poemele protagoniștilor.

Istoricul literar Voncu e prezent în tot ce scrie. Chiar dacă unele texte sunt mici semne de carte sau tot atât de scurte și fugare note asupra operei unor poeți (Tomozei, Ana Blandiana, Dan Laurențiu, Virgil Mazilescu, Dinescu, Foarță, Adrian Alui Gheorghe), fiecare dintre ele include și o preistorie, o așezare în context a protagonistului. Nu mai zic de micile studii despre Labiș, Stănescu, Sorescu, Gellu Naum, Ioan Flora.

Asta presupune și un soi de comparatism (pe teren românesc). Cu prilejul trecerii în revistă a poeziei lui Gellu Naum, criticul/istoricul nu a putut evita să amintească contextul debutului poetic al suprarealistului român atunci când acest curent era deja istorie. Cu această ocazie, autorul cărții constată că suntem buni închizători de uși: Cantemir închide acolada barocului european, Budai-Deleanu scrie ultima epopee europeană, Eminescu este ultimul romantic important... Cei din urmă suprarealiști consecvenți sunt, din nou, *ai noștri*.

Dacă această carte – fie și forțând (ironic, dar și explicativ) nota – este „canonul” lui Răzvan, atunci centrul canonului este Stănescu, precum Shakespeare era centrul canonului lui Harold Bloom (Labiș fiind în cartea lui R. Voncu un fel de Dante, cap detronat al canonului precedent). Totul derivă din Stănescu: șaizeciștii, neomoderniștii, postmoderniștii. Construirea unui chip monumental este asistat de existența „detractorilor”, ca element indispensabil mitului.

Adevărul este că Stănescu, cel mai neordinar poet român, este și cel mai explicit copil al timpului său. De aici „totalitarismul” său. Dacă trăia în epoca lui Eminescu, ar fi fost un romantic prin excelență. Cu Rimbaud ar fi fost simbolist, iar cu Tzara – dadaist, detractor al poeziei. Ceea ce numim noi „evoluție” în cazul lui Stănescu e și o permanentă dilemă dramatică. El

RĂZVAN VONCU
POEȚI ROMÂNI DE AZI, I
BUCUREȘTI
EDITURA MUZEULUI
LITERATURII ROMÂNE
2015

creează, d.e., cele mai radicale texte moderniste (chiar avangardiste), dar refuză să dea foc poeziei, dimpotrivă, sentimentele sale față de predecesori sunt pioase. El se sufocă de atâta poezie patetică și parafrazează ironic, ludic, postmodernist, dar curentul încă nu există. Reținem o observație: „Nichita Stănescu este primul nostru mare poet care își datorează modelele lirice preponderent tradiției naționale, împlinind astfel dezideratul călinescian, exprimat în prefața sa la *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*”.

Marin Sorescu este pandantul necesar pentru a înțelege epoca lui Stănescu și opera acestuia, precum Caragiale pentru Eminescu (sau Chaucer pentru Shakespeare, în cazul lui Bloom). „Marin Sorescu este scriitorul cu cel mai bun control al strategiilor auctoriale din literatura noastră postbelică” – decretează R.V. și asta explică multe. De aici succesul, inclusiv internațional, al poetului.

Strategia inițială contează, vrea să spună istoricul, atunci când urmărește traversarea (cuvânt-cheie în cazul Sorescu) de către unii poeți a hotarelor

unor epoci. Dacă ai avut cumva o fază inițială excesiv de patetică, cum să devii apoi tot atât de ludic-ironic în poezie, precum ești în viață? Pentru Marin Sorescu nu a fost o problemă, el începe cu ironia.

O pagină aparte este cea cu „Ultimul Sorescu”, cu postumele și, în special, cu *Poezii alese de cenzură*. O dovadă a rezistenței prin cultură și un argument că nimic nu a fost întâmplător în parcursul acestui mare poet. Un gând îmi dă târcoale pe terenul canonului (deși îmi pare anacronică însăși ideea canonului, ca atare, într-o epocă – de la Harold Bloom citire – „haotică”): interesant ar fi un joc de-a canonul românesc actual, cu Sorescu în frunte!

Basarabeni (D. Matcovschi, L. Damian, A. Suceveanu, Em. Galaicu-Păun, Călina Trifan, N. Spătaru, plus A.E. Baconsky) se văd, în sfârșit, inserați fără separări înjosi-toare în tabloul comun, indiferent de statură. Reținem gestul onest al autorului cărții, care încearcă să cuprindă un tablou integru, fără privirea arogantă a proverbialului regătean, plin de importanță. Răzvan Voncu se înscrie aici pe lista celor câțiva critici importanți care nu au ignorat literatura română din Basarabia: Alexandru Cistelean, Alex Ștefănescu, Ion Simuț, Ion Pop, Gheorghe Grigurcu, Sorin Alexandrescu, Ion Bogdan Lefter, Marius Chivu, Paul Cernat ș.a.

Criticul este într-o mai mare dificultate acolo unde – în cazul basarabenilor – reperul istoric lipsește sau este irelevant. Or, Arcadie Suceveanu nu mai este postmoder-nist în *Ferestre stinse de ingeri*. Aventura se încheiase cu acorduri superbe în *Ființe, umbre, epifanii*: ironii, fie și triste uneori – ca în poemul dedicat lui Ioan Flora – re-ferințe culturale, parafraze, introspecții și autoreferenția-litate. Bună intuiția criticului/ istoricului în cazul Călinei Trifan, o poetă care merită adusă în spațiul lecturilor critice, deși criticului nu-i ajung toate datele problemei. Dar reușește să prindă o anume configurație tematică și una strict scripturală.

Destul de bună intuiția criticului în ceea ce ține de Em. G.-P. Dar și aici datele îi sunt cunoscute doar parți-al. Or, precursor al poetului de la Chișinău nu e atât Leo Butnaru, cât Busuioc și Vasilache, Cioclea și Suceveanu. O altă afirmație greșită e că Emilian Galaicu-Păun n-ar fi poet popular. Fals! Poetul este prezent în reviste, în emisiuni televizate și radio, în saloanele mondene. Este Laureat al Premiului Național. Are discipoli, are admira-tori și admiratoare, are bineînțeles și detractori, ca să fie întreg tacâmul.

În schimb, îmi place momentul în care R.V. se aven-turează să înoate în apele cu vârtejuri ale textelor galai-chiene. Este, sper, o invitație pentru sine însuși la lecturi repetate. Or, poezia lui Em.G.-P. este uneori ca o frumoasă problemă de șah: când o rezolvi, ți se deschide în toată splendoarea. Ca o femeie pe care ai cucerit-o, ghicindu-i tainele.

Aș putea să polemizez cu unele afirmații sau deducții ale autorului, dar asta e o calitate a cărții, nu o lacună a ei. Cărțile care spun adevăruri betonate, monumentale, nu mă interesează. Prefer să-mi accesez varii zone ale cunoașterii (și necunoașterii) mele, provocat de anumite pasaje din cartea lui R.V.

Ce ar fi de reproșat, la modul absolut? Nimic. Dar ceva mi-ar fi plăcut să fie altfel. Or, într-o carte de acest gen, fie că faci o selecție riguroasă și atunci nu e nimic deran-jant în faptul de a scrie exclusiv „de bine” despre fiecare; fie că nu selectezi foarte exigent, dar faci obligatoriu *diferență* prin disocierea la rece a operei. Ca să se vadă și deosebirea măsurată pe scara valorică, nu numai cele care țin de „teme” și „stiluri”.

Or, în carte lista poeziilor e foarte permisivă, chiar dacă nu e foarte mare (35), și nu sesizezi foarte limpede o disimilitudine dintre, să zicem, Virgil Mazilescu și Ion Brad, Ioan Flora și Gabriel Chifu, Ioan Es. Pop și Nicolae Spătaru. Iar dacă facem – totuși – distincția, e pentru că noi cunoaștem diferențele din alte surse, nu din această panoramă armonizată de eseuri „pozitive”. Aș aminti, în context, că Nicolae Manolescu, d.e., intervine cu markerul critic aproape întotdeauna, chiar și atunci când vorbește de somități.

Am numit la început câteva posibile prototipuri. S-ar putea întâmpla însă ca modelul adevărat să fie altul: G. Călinescu. Numai că cel mai mare istoric al literaturii noastre e și cel mai mare mistificator al ei. Istoria relatată excesiv de solemn, excesiv de „pozitiv” și de entuziasmat se transformă lesne în mit.

CRONICĂ LITERARĂ

de NINA CORCINSCHI

MARIA ȘLEAHTIȚCHI. 'TRUPUL' STIE MAI MULT

O poezie ca o arie muzicală este prima impresie a lecturii cărții *Iubirea noastră e o doamnă frumoasă* (București, Editura Vinea, 2015) de Maria Șleahțiți. Distribuția versurilor, a tonurilor, a ritmurilor ține de o geo-metrie muzicală, atent și iscusit elaborată. Poezia se adresează mai întâi urechii, cum bine remarca, într-o cronică, Aliona Grati. Și e acustică nu atât prin sonoritățile de suprafață, cât prin muzica interioară a discursului poetic. Avansând în lectură, geometria muzicală ni se deschide spre picturalul unor culori și nuanțe florale, incandes-cente, în care motive existențiale se împletesc cu sugestii culturale.

Interesant este că, deși planul livresc e mereu prezent și autoarea își declară dependența nar-cotică de literatură, căutările și regăsirile poeziei se produc în spațiul intimității, al expresiei, nu în cel al literarității. Nu prin literatură se ajunge la sine ci, invers, palpitațiile interioare trezesc la viață viziunile livrescului. Memoria sângelui cu miros de levănțică, acele „degete de lumină” înseninând cămarile interioare sunt mai încăr-cate de *ființă* decât toate figurațiile livrescu-lui. Așadar adevărata restituire/ reconstituire a sinelui vine din spațiul intim viu, tumultuos, din ceea ce poeta numește „luminile mele lăuntrice multicolore”.

Poezia Mariei Șleahțiți are, mai întâi, o vă-dită încărcătură senzitivă. În *TOCCATA ȘI FUGĂ ÎN C MINOR* op. 69.63, stoarcerea sucului de lămâie transmite sugestiv o suită de reprezentări cromatice, auditive și tactile ale unor proiecții debordante ale eului în afară. Culorile, sunetele se respiră tumultuos, sinesteziile „tactil-olfactive” inundă poezia în arabescuri ușor prețioase: „do-goarea era incoloră”, „aerul gri-briliant de alabas-tru de supersonice”; „culori de lumină de plutire ușoară de legănare de nici aici și de nici unde”. Feminitatea, anunțată încă din titlul cărții, rever-berează tocmai aici, în angrenajul de senzații vii, înrourate, de rafinamente ale percepției: „calc/ îți spun doar ție trupul meu este plin de iubire/ ce chimie va fi având ar lumina în noapte fosfo-rescent/ în nuanțe roșii aurii și albastre”. Linul, calmul, tandrețurile feminine alternează cu izbucnirea năvalnică („calc calc calc calc calc”), cu strigatul visceral („mi-au tășnit semințurile”), cu fragilitățile unei sensibilități vulnerabile („... în călcâie în degetul mic de la piciorul stâng” e ascunsă inima). Remarcăm o pendulare lină între registrul imaginar („ca mireasă frumoasă nunti-tă cu vântul și frunza”) și tumultul biografic. În primul se regăsește setea de inefabil și delicatețe

a omului de artă, în al doilea – trăirile femini-ne de o acută sensibilitate. Iubirea e proiecție imaginară, o invocare („să fie...”), în care rememo-rarea merge spre un centru al simplității liliacu-lui înflorit, al brațului de corovatic, al mirosului de zestre din casa mare. Trecutul e uneori mai viu și mai acut decât prezentul prin reflecțiile sugestive ce le provoacă: „în primăvară un pâl-c de salcâmi ne înnebunea cu mirosul ciorchinelor cu albul lor crem/ mustea suc lor/ în venele noastre alergau arome memorii olfactive tactile vertije sentimentale zburdălnicii/ albul se-aprin-dea dintr-o dată se înflăcăra violet lila oranj pur-puriu/ și iarăși violet lila oranj purpuriu/ și iarăși violet și iarăși oranj”.

În poezia din *Iubirea noastră e o doamnă frumoasă* imaginea artistică vine din sinestezia simțurilor, din ceea ce Gheorghe Crăciun înțele-gea prin „revoluția sensibilității”, prin „ereziile spontaneității senzoriale” împotriva anchilozări-lor scripturale. Îndrăznesc să cred că titlul cărții e o metaforă a uniunii dintre literatură și viață și un omagiu adus *Frumoasei fără corp*, însufle-țite și recalibrate prin fluxul viu al senzorialității feminine.

maria șleahțiți

iubirea noastră
e o doamnă frumoasă

MARIA ȘLEAHTIȚCHI
IUBIREA NOASTRĂ
E O DOAMNĂ FRUMOASĂ

BUCUREȘTI
EDITURA VINEA
2015

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (VI)

22.VII. Pisa

Dimineața devreme, ca de obicei, trecerea în revistă a poștei electronice, paginii fb, a informațiilor de ultimă oră.

Presupun că, în aceeași perioadă – aceasta – prin Italia s-ar afla mai mulți colegi, mai mulți cunoscuți. Precum e și Mihail Vakulovski, prin sud, pe la Napoli, Pompei. El postează fotografii ce declanșează o anume polemică. O doamnă care e și ea din Antoneștii Interriverani ai lui Vakulovski, dar care acum locuiește în Piacenza italiană, la văzul aspectelor din Napoli, scrie:

„Vai de mine, și ăștia ne socot pe noi de gradul 3!!!”

Mihail: „Îs varză. Și mizerie – peste tot”.

Drastic și un fb-ist din Pitești: „Pentru mine Napoli a fost o imensă deziluzie. Este singurul oraș din câte am vizitat în care nu mai doresc să mă întorc niciodată. Un oraș bolnav și mizerabil. Nici măcar falezele nu-l salvează”.

Mihail Vakulovski: „Și eu am zis la fel – că nu m-aș mai întoarce la Napoli. Dar îs foarte faine insulele din jur + Pompei”.

Adriana Zamfirescu: „Vedi Napoli e poi muori emoticon smile. E un oraș pe care nu îl poți înțelege dacă nu-i știi limba, dacă nu interacționezi cu oamenii, cu umorul și (auto)ironia lor, cu ospitalitatea dezarmantă și arta lor de a se «aranja»(descurca). Ceea ce văd turiștii de o zi-două este rezultatul unei administrări dezastruoase în care mafia și-a întins tentaculele de decenii. Din păcate”.

Vakulovski: „Noi am avut hotelul în zona gării, oamenii de acolo nu-s prietenoși deloc, din contra (și nu au nici umor, nici autoironie, da' deloc-deloc), însă ieșeam dimineața și ne întorceam noaptea, n-a prea contat (deși casierii de la gară îți aruncau restul cu ură și scârbă, nu ți-l dau! Carmina n-a reușit să se obișnuiască cu stilul, eu am încercat să-i apăr, cumva, zicând că, fiind de fier chestia pe care trebuie să pună banii – sună așa nașpa, dar erau doar niște cretini și punctum, de fapt). De descurcat – se descurcă (mijloacele – nu prea contează pt. ei)”.

Zamfirescu: „Oameni și oameni, desigur. Sărăcia și mizeria i-au înrăit pe mulți. Te asigur că există și ceilalți, solari și simpatici. Zona gării este dintre cele mai degradate și malfamate. Acolo i-au furat maică-mii geanta, tăindu-i cureaua cu care era agățată (conform sfaturilor) de gât... Există cartiere de nefrecventat nici în miezul zilei. Dar Naploi a produs personaje ca Sophia Loren și Toto, Sorrentino și Saviano, și ăștia sunt doar cei care mi-au venit acum repede. E un spațiu cultural viu, dincolo de ruine și

de gunoaie. De trăit. În Napoli coexistă zeci de lumi paralele. Chestiune de percepție și de oportunități. Depinde ce ferestre îți deschide. Și cum ți-e norocul”.

Vakulovski: „Merită văzut o dată, iar insulele de lângă-s chiar faine! Ce să mai vorbim de Pompei! Oricum, trebuie să ai mare grijă la portofel, toți vor să te mintă și să te fure, de la chelneri la oamenii de pe stradă. Nouă ne-au adus o notă SF, după ce ne-au agățat din stradă și am băut o micro-bere și un suc + o mini-pizza”.

Ce mai schimb de experiență! Se pot trage învățăminte, dacă ai de gând să vizitezi Napoli. Pentru că merită, totuși, cu toate ale lui.

Noi însă suntem în Toscana – regiune bine mersi, cu semne indiscutabile de civilizație și curățenie. În exilul său la Voronej, în 1937, Osip Mandelștam amintea aceste meleaguri, colinele lor – ale întregii lumi:

„Unde-i mult cer – acolo tind să rătăcesc,/ Și clară tristețe nu vrea a mă-lăsa/ De la colinele de Voronej rusesc/ Spre-ale lumii întregi, senine-n Toscana”.

Iar noi, peregrini prin frumusețile lor, azi plecăm cu trenul la Pisa. La celebrissimul turn înclinat, unul dintre cele mai cunoscute monumente în lume. Mergem la Pisa, să sprijinim și noi turnul, cel abătut cu peste 5° de la verticalitatea firului cu plumb.

La stația Fiorocampo urcă o doamnă pe care n-am fi remarcat-o, dacă nu ar fi intrat într-o convorbire telefonică românească. E lesne de dedus de unde e, după ce o auzi zicând: „Mi-o spus și Silvica, și Serioja”. Tot ea, către interlocutoare: „Ți-o adormit baba?” Vorbește cam non-stop. E de înțeles că discută cu o cunoștință, poate o prietenă de-a ei, care îngrijește și dânsa de un bătrân (o... „babă”).

Trenul e de Florența, astfel că avem schimbare la Empoli. Coborând odată cu doamna, Zinovia o întreabă ceva, să precizeze cum se face transferul în alt tren. Doamna se dovedește a fi din Lipcani, în Italia de 8 ani. „Vă gândiți să vă întoarceți în Moldova sau rămâneți aici?” „Ei, cum să rămân, cum să nu mă întorc? Acasă, adică la Chișinău, am doi copii căsătoriți. Iar la Lipcani – bărbatul. Mai văd ce și cum și mă duc acasă. Că bătrânul pe care îl îngrijesc de-amu are peste nouăzeci de ani...” (Doamnă, nu zi, moșu’ ar putea să o ducă până dincolo de sută, să-i dea Domnul sănătate...) Ce are de făcut la Empoli? „Până nu demult, pentru a-ți prelungi brevetul de muncă în Italia, trebuia să mergi la Florența. Dar iată că de-amu se poate și la Empoli. Mă duc să dau... astea... cum se cheamă?” zice doamna și mișcă degetele mâinilor. „Amprente digitale?” „Da, așa se cere”. După ce-și aduce la zi valabilitatea brevetului, scapă de o mare grijă. În august va pleca în concediu, acasă. O va înlocui, ca și în alte cazuri, o mai tânără cunoștință a sa, „de la noi, dar căsătorită cu un italian”. Cât câștigă? Precum spune, cu ceva adaos, cu

masa inclusă (adică exclusă din cheltuieli personale), ar ajunge la 1 400 de euro pe lună. Însă dânsa e dintre îngrijitoarele de bătrâni bine remunerate, pentru că nu toate au banii ăștia.

În tren, am trăit momente destul de neplăcute, după ce în vagon intrară vreo patru muieri și muieruște tuciiuri, cu originile de pe la ecuator, apoi, la o altă stație, un vlăjgan de culoare (numai negativ), insolent, vorbind tare, deșănțat. Italienii sunt politici-coși, rabdă...

Dacă vreun regizor are de filmat un subiect legat de Turnul Babel, să vină, în miez de vară, la Pisa, la turnul de aici. Nu pentru a-l filma pe el, înclinatul, ci să ia în obiectiv gloata care, deghezată corespunzător cu sugestiile biblice, la unele indicații strigate de regizor din megafon, ar putea da scene excepționale de încurcare a tot și a toate; scene (celebre!) de haos și derută, de mișcare browniană continuă și pretutindeni în spațiul apreciabil ca suprafață, unde se află celebrul *Torre pendente*, inițial conceput drept campanilă pentru Domul situat la vreo zece pași de el, Dom „înghițitor, nesățios” de turiști.

Farmecul poveștii e că nu întreg turnul s-a înclinat: la doisprezece ani de la punerea pietrei de temelie, erau înălțate doar trei etaje și abia la acel moment incompleta construcție a prins a se lăsa pe o rână, jucându-i feste calitatea necorespunzătoare a solului cam noroiOS, din argilă și nisip. Construcția este stopată pe o perioadă apreciabilă: 100 de ani. Însă în acest răstimp mintea inginerească nu trândăvi, ci cumpăni (să afle cumpăna salvatoare), zicându-și că celelalte 4 etaje pot fi construite – de ce nu? – oblic, pentru a compensa înclinarea de până la ele. Întreruptă din nou construcția, cam tot pe o sută de ani, cu ajutorul Domnului este finalizată în 1372. Peste un an se putea serba 200 de ani de când fusese demarată lucrarea. Vorba poetului: „Viitorul și trecutul/ Sunt a filei două fețe,/ Vede-n capăt începutul/ Cine știe să le-nvețe;/ Tot ce-a fost ori o să fie/ În prezent le-avem pe toate...” (Da, avem de toate, inclusiv turnuri și construcții sociale care, din diverse motive, se abat de la verticalitate...)

Însă nu se abate prea mult de la verticala adevărului cel care crede că Turnul nu a devenit doar simbolul orașului Pisa, ci și unul din semnalmentele ce te duc cu gândul la Italia ca stat, istorie, trecut și prezent. Lucru pe care nu putea să nu-l înțeleagă guvernul țării care, în 1990, a contribuit determinant la consolidarea fundamentului turnului (greutatea lui e de 14.453 de tone; exceptând 253 de tone, celelalte sunt din marmură de Carrara), reinaugurat în 2001 și declarat stabil. Ba chiar în timpul operației de consolidare înclinarea turnului a fost redusă cu

40 de centimetri, acum constituind 5,1 metri. Astfel că această construcție hipnotizatoare a fost declarată sigură, pe sine și pe situația cu afluxul de turiști, pentru 300 de ani. În ziua când îl vizităm noi nu i-au mai rămas decât 285 de ani de stabilitate, dar, la momentul oportun, sigur că va interveni iar guvernul. Pentru ca să fie bine și sigur. Și eficient, inclusiv din punct de vedere financiar.

Iar acum un timp, fără să fi fost încă la Pisa, scriesem un poem – pare-se, eram la Kazan, în Tatarstan, unde există un turn înclinat, însă nu despre el e textul, ci despre cum:

În amurg
de jur-împrejurul Turnului din Pisa
înclinat în talie
sunt oblice umbrele toate

ba chiar ți se pare
că-n deplina asta oblicitate
cel mai drept e totuși Turnul din Pisa
pe când înclinată-n talie
ar fi restul – întreaga Italie.

E o zi nespus de toridă, turiștii stând la umbra chiparoșilor, a turnului, Domului etc. Însă destul de mulți forfotesc pretutindeni, împânzesc pajiștea care are în centru o colană cu lupoaica capitolină.

Ba într-un loc, ba în altul, stau la coadă în Piața Domului, zisă și a Miracolelor, acum aproape patru decenii intrată în Patrimoniul Umanității (UNESCO). Catedrala a fost edificată în anii 1063-1118. Populația orașului invadat de turiști e și ea fluctuantă, ca mai pretutindeni în Italia: de la 105 mii de locuitori în 1981, azi s-a ajuns la doar 90 de mii, poate chiar ceva mai puțin.

Sigur, vă amintiți: la Pisa s-a născut Galileo Galilei, cel care cu ochii minții vedea în adâncurile Universului. Dar și Andrea Bocelli, marele cântăreț de operă, orb. Lucrurile se leagă cumva, între astronomie și muzică: tatăl lui Galileo a fost un celebru interpret la alăută. Apoi se mai vorbește și de muzica sferelor. Galilei este unul din cei mai titrați savanți din toate timpurile, supranumit, generic, părinte al mai multor științe: al astronomiei observaționale moderne, al fizicii moderne, al științei moderne... Însă nu lipsise mult, pentru ca și el, precum Giordano Bruno în 1600, să ajungă pe rugul inchiiziției. După ce, în 1632,

este găsit „vehement suspect de erezie” și amenințat cu moartea iminentă, retractează unele afirmații ale sale. Însă inchiiziția nu a putut retracta din lume, din inteligența acestora genialele idei ale lui Galileo Galilei; idei de o motricitate/ acțiune inegalabile în evoluția științei și a conștiinței de sine, de om/ umanitate a lumii.

Iar în Domul din Piața Miracolelor, de la pașii mulțimii de turiști ce intră în locaș, probabil se clatină ușor candelabrul. Acela, pe care studentul în medicină Galileo Galilei, asistând la o liturghie, l-a remarcat că se leagănă ușor pe lanțul lung de care este atârnat. Intuitiv, tânărul și-a spus că oscilațiile candelabrului ar avea aceeași perioadă. Apoi a verificat ideea în spirit aristotelic. Neavând la îndemână un cronometru, și-a folosit bătăile propriului puls. Atunci s-au zămislit ideile care, peste ani, aveau să fie verificate, sub aspect practic, cu pendulul gravitațional.

23.VII. Bagno di Gavorrano

A mirării: pe la șase și un sfert, în plină Siena (dar, e drept, nu în centrul ei istoric), se aude un cântat de cocoș. Undeva în perimetrul străzilor Sansidoni și Colombini. Probabil, vreun crestat decorativ și nu unul ținut, ca pe la noi, la balcon, pentru zeamă – vara, pentru răcături – iarna.

Dat fiind că vacarmul cicadelor se declanșează doar după ce soarele se ridică binișor deja peste Siena și prinde a frige, „Cu-cu-ri-gu!”-ul exotic se aude destul de clar.

Ca de obicei, la această oră trec în revistă poșta electronică și eventualele întâmplări de pe pagina fb. Caut informații despre punctele unde avem să ajungem.

Pornim spre Bagno (di Gavorrano). Pentru ca să am și eu ceva în grijă, după ce facem câteva zeci de metri, întreb dacă doamnele nu au uitat crema de protecție solară, pentru bronzat. „Ei, cum să uit?!” se miră Dumitra, pentru ca, imediat, să exclame: „Dar am uitat jucăriile lui Fabrizio! Dacă le are la îndemână, e ca și neauzit. De nu, se duce la alți copii, îmi face probleme...” Întorcem. Dumitra urcă la etajul 5, revenind cu o coșcogea plasă plină cu jucării, jucării, jucării...

La Bagno, neamul Lotti are o casă, Enzo și familia lui Alessandro. De acolo, zilnic, parcurgând 10-15 kilometri, vom merge la plaja Darsena, din preajma

Turnul din Pisa

comunei Puntone. La volan – Dumi(tra; în acte e Dumitrița, nume acceptat la sugestia noastră, a mea și a Zinoviei, de părinți, de finii noștri Angelica și Vladimir din Pereni/ Rezina, din păcate plecați de tineri la cele veșnice). Familia Lotti dispune de trei mașini, în toate aflându-se și un scaun special pentru Fabrizio, fiul și nepotul. Toate automobilele sunt de marcă „Hyundai”, diverse modificații. Dumitrei i l-a făcut cadou (regalo – frumos zis în italiană) iubitoarea ei soacră, înainte de a se petrece și ea din viață. Automobilul e un „ix20 Mini MPV”. Nepoata e o șoferiță jos (sus!) pălăria!

Peisajele uluitoare prin diversitatea și frumusețea lor: cuiburi de orașele-cetate, sus, pe culmi. Numai și numai așa, pe culmi, împraimuite cu ziduri înalte, cu turnuri, cu laturi prăpăstioase, impracticabile, imposibil de cucerit (se credea pe timpuri, dar totuși, se încerca; uneori chiar se izbândeau).

Vii pe spalier. Lanuri de orez. (De altfel, Toscana e cel mai important grănar al Italiei.) Livezi de măslini mai bine îngrijite, decât cele pe care le văzusem în alte părți. Poate și din considerentul că, de doi ani deja, măslinii sunt atacați de o boală a lor, fructele se chircesc și cad de verzi. Italia – să auzi și să nu crezi! – a ajuns să importe ulei de măsline. Greu pe piața acestui produs.

Italia este al doilea exportator de ulei de măsline în lume. După Spania. Ibericii furnizează 45 la sută din necesitățile mondiale. Anul acesta, din cauza secetei care a afectat roada, spaniolii se văd nevoiți să importe ulei de măsline. Din Tunisia. O fac, pentru a-l reexporta, astfel păstrându-și cotele și locurile pe piața internațională, pe care, dacă nu le asiguri tu cu marfă, le pot ocupa alții.

Pe alocuri, drumul în lucru, mici ambuteiaje, dar nu ca să te irite. Suportabile.

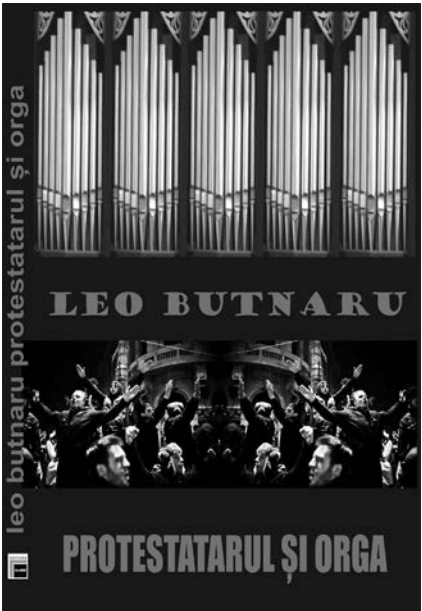
Într-o localitate, apoi în alta, văd copaci imenși cu câte o jumătate de tulpină dezgolită, brună-deschisă. Nu pricep dintr-odată ce e cu asta, apoi, la sugestia nepoatei, îmi dau seama că sunt copacii de plută, că-rora li s-au luat de pe trup jgheaburi mari de scoarță groasă, din care se fabrică dopurile pentru îmbutelierea sticlelor de vin. E nevoie de multă plută, dat fiind că Italia este cel mai mare exportator de vin în lume.

Din loc în loc, câte un palmier stingher cu evantai-iele frunzelor uriașe nemișcate.

Într-o oră și un sfert, ajungem la destinație. Ne acomodăm, după care mergem la magazin, să ne aprovizionăm cu cele necesare măcar pentru 2-3 zile de început. Localitatea are 3 mii de locuitor, însă un supermarket pe cînste, găsești de toate.

(va urma)

•SEMNAL•

LEO BUTNARU
PROTESTATARUL ȘI ORGA
(POEME)
IAȘI, EDITURA 24: ORE
2016

LEO BUTNARU
BIOBIBLIOGRAFIE
(PARTEA A III-A 2004-2015)
IAȘI, TIPO MOLDOVA
2016

STUDII

ÎN CĂUTAREA CARTII PERFECTE

de MIHAI IOVĂNEL

Poezia scrisă în Basarabia până la Emilian Galaicu-Păun este condiționată de istoria acestei provincii românești care în 1812 este anexată de Imperiul Rus, între 1918-1940 face parte din România Mare, este disputată de România și URSS între 1940 și 1944, rămânând în componența celei din urmă până în 1991, când își declară independența. Răspunzând acțiunii sistematice de rusificare/ denaționalizare întreprinsă de comunismul sovietic, scriitorii de limbă română din Basarabia și-au legat identitatea de canonul literar românesc din secolul XIX – un canon esențial naționalist, romantic, pre-modern, în frunte cu M. Eminescu, „poetul național” al românilor. Așa se face că până spre sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, poezii cei mai importanți din Basarabia au produs o literatură care descindea direct din secolul al XIX-lea, o literatură punând preț pe exprimarea simplă, chiar naivă a sentimentelor pentru patrie, pentru limba română, pentru cei apropiați. Această literatură era evident desincronizată în raport cu literatura scrisă între timp în România, care străbătuse de-a lungul secolului al XX-lea experiența modernismului și începuse să experimenteze, începând din anii 70, versiuni ale postmodernismului.

Astfel, apare cu totul surprinzătoare rapiditatea cu care Basarabia poeziei genuine și premoderne se sincronizează prin Emilian Galaicu-Păun cu vârful poeziei scrise în România la acea dată – o poezie la rândul-i sincronă cu poezia globală, în special cu cea americană. Lăsând la o parte debutul cu *Lumină proprie* (1986), repudiat de autor, care va aprecia ulterior că a „pășit cu stângul”, și începând cu *Abece-Dor* (1989) și mai ales cu *Levițiații deasupra hăului* (1991), Galaicu-Păun s-a impus drept unul dintre principalii poeți din Basarabia și din România. Trăsăturile lui principale s-au putut observa de la început. În primul rând caracterul neo-expresionist, bântuit de viziuni ale morții, adesea într-un *ménage à trois* cu obsesia privind nașterea și erosul. În al doilea rând, ermetismul, țintind

către sfârșitul decadent al secolului XIX, dominat de Stéphane Mallarmé, a cărui formulă a Cărții unice și perfecte acționează pentru poezia lui Galaicu-Păun ca o stea a Nordului. În al treilea rând, furia – sau mai degrabă sistema – intertextuală. Referințele la alte texte, religioase și literare, culte și populare, sunt foarte dense. Pretutindeni pot fi găsite numeroase aluzii, citate, *apropouri*, *pastișe*. Ele vin în principal din trei surse, corespunzând celor trei limbi (franceză, rusă și română) care își amestecă vorbele în poezia lui Galaicu-Păun: poezia franceză, literatura rusă (dar nu în special cea cultă, ci și aceea *underground* a „vulgarităților” și înjurăturilor) și, în fine, literatura română clasică și contemporană.

În *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (1994), poemul cu același nume stă sub semnul mașinii de scris, care conotează atât drumul/ căutarea, cât și moartea; se fac trimiteri consistente la *Odiseea*, *Don Quijote* și o serie de texte românești clasice, toate construite în jurul unei căutări. Procedul ar putea fi descris ca „textualism”, o etichetă folosită pentru generația 80 din România (numită și „postmodernă”), care încerca se o fuziune între teoria poststructuralistă franceză (Roland Barthes & co.) și poezia narativă americană (în principal generația beat + Frank O'Hara); rezultatul era în același timp „popular” și elitist, unind în același poem ironia și relaxarea culturii de consum cu reflecții oarecum sterile asupra scrierii poemului. Însă „textualismul” lui Galaicu-Păun atinge o altă intensitate, o intensitate (atât existențială cât și estetică) exotica pentru generația optzecistă din România. Temele lui (moartea, erosul, literatura – cel mai adesea întrepătrunse) sunt tratate, dincolo de ironia necesară vehiculării atâtor și atâtor citate, cu tensiunea necesară spargerii unui cifru esențial. O piesă caracteristică este „V_AC_A-”, amplu poem așa-zicând cosmogonic, nașterea universului fiind substituită, tot textualist, prin deprinderea gramaticii în copilărie, urmată

aproape imediat de familiarizarea cu angoasa morții (Emil Cioran este un autor citat relativ frecvent). Poemului îi sunt anexate, după moda lansată de T.S. Eliot, o secțiune bibliografică intitulată „Note și comentarii (sau șapte vaci slabe)” (operația va fi repetată și în cazul altor texte). Poezia lui Galaicu-Păun din volumul publicat în 1994 avea să fie importantă și pentru următoarea generație poetică. Astfel, în poemul „Ch-ău (*ragtime*)”, unul din textele cele mai importante ale sale, încapsularea erotică în scriitură a orașului Chișinău (versurile de început trimit la primele fraze din *Lolita* lui Vladimir Nabokov) coexistă cu vitriolarea dezamăgită. Unele versuri („vezi mamele de campioni alăptându-și odraslele cu Coca-Cola // ai o palmă întinsă-n stomac care cere pomană”) îl precedă pe Marius Ianuș, cel care avea să deschidă drumul unei noi generații, cea „milenaristă” sau „do-uămiistă”, caracterizată prin anarhism ideologic și brutalitate estetică.

Yin Time (1999) este volumul cel mai explicit erotic al poetului. Dar corporalitatea iubitei/ iubitelor este abordată tot ca o țesătură textuală, cu acea sofisticare cu care un deconstructivist (Derrida & co.) intră într-o relație simultan amoroasă și teroristă cu un text. „(Poem *kaligrafic*)” este un text de o factură jamesjoyceană (irlandezul este amintit de altfel printr-o trimitere la „boii soarelui”) despre formarea stilului poetic în paralel cu educația sentimentală. „Parantezele/ și-au făcut apariția-n textele mele odată cu sarcina ei devenită vizibilă”, scrie poetul la un moment dat, referindu-se simultan la scris și la iubită. Paranteza nu este un simplu semn grafic sau o figură a gândirii poetice a lui Galaicu-Păun (obscură și în același timp pedant autoexplicativă), ci și o metaforă erotică sugerând sexul, uterul. Sarcina amintită în versul citat înainte va fi întreruptă printr-un avort; această pierdere/golire contrapunctează nașterea stilului poetic. Poezia este eros, dar și traumă; viață și frumusețe (caligrafie), dar și moarte (*kali*, *kali*-grafie). Astfel de relații apar peste tot

de-a lungul volumul, uneori complicate prin introducerea unor elemente biblice contaminate de senzualitatea adesea licențioasă care dă linia volumului.

Yin Time relua o serie de texte din volumul anterior, procedeu tipic poetului. Reluarea, rescrierea fac parte din structura intimă a autorului. Antologia *Arme grăitoare* (2015), cuvântul cel mai recent al poetului în materie de organizare a poeziei sale, se deschide printr-un poem dedicat bunicii analfabete, care știa să-și facă doar semnătura (textul e plimbat prin mai toate volumele poetului) și se închide prin poemul „fratele emil”. Acesta din urmă e construit pe detaliul că doi dintre scriitorii canonici ai literaturii române, prozatorul Liviu Rebreanu și poetul Mircea Ivănescu, au avut un frate Emil a căror moarte se leagă de spânzurare (Primul a fost executat de armata austro-ungară în Primul Război Mondial. Cel de-al doilea a încercat să se sinucidă prin spânzurătoare; funia s-a rupt și s-a aruncat pe fereastra hotelului, după ce își tăiasse venele). În acest context funebru se înscrie cel de-al treilea „Emil”, Galaicu-Păun însuși: „poezia e altcineva, o ființă plecată-nainte de vreme, pe care/ o continuă versurile celor care rămân – după chipul și asemănarea lor –, îmbătrânind împreună”. Între poemele ample scrise după *Yin Time* se distinge „iov & vio”, compoziție cvasimuzicală, „fugă” sau improvizație jazz-istică pe tema morții. Sunt amestecate referințe biblice, refrenuri ținând de practica ortodoxiei românești/ estice; dar și un index tematic autoreferențial, încorporând trimiteri la texte proprii precum „V_AC_A-” sau „Poem *kaligrafic*”. Un alt poem inedit care îmbogățește antologia din 2015 este „Apa.3D”, subintitulat „poem-fluviu” (din francezescul „roman fleuve”, dar și trimitere la Sena, fluviul care traversează Parisul și în care au ales să se sinucidă mai mulți poeți plecați din România: Ilarie Voronca, Paul Celan, Gherasim Luca). Fluviul cântat de Apollinaire (versul acestuia „Sous le pont Mirabeau coule la Seine” este transformat de Galaicu-Păun în „Sous le

pont Mirabeau coule Celan”; n.b., fonetic, „Celan” este o anagramă după „la Seine”) devine imaginea cea mai potrivită a fluxului intertextual care străbate poezia lui Galaicu-Păun, cu adâncurile bânuite de moarte și de (poeti) morți, dar curgând plin de viață (de un „élan vital”, s-ar putea spune dezgropând vechiul concept al lui Henri Bergson) pentru a se vărsa în oceanul poeziei planetare.

Poezia lui Galaicu-Păun poate fi accesată și dinspre proza lui, în special prin romanul *Țesut viu*. 10 x 10 (2011). Redactat în maniere eterogene grafic, purtând aluviunile bilingvismului româno-rus (de fapt un trilingvism, celor două limbi alăturându-li-se franceza, din care Galaicu-Păun a tradus mii de pagini), torsionând cronologiile în arcul a mai bine de 40 de ani (între 31 martie 1968, ziua morții lui Iuri Gagarin, și 7 aprilie 2009, ziua revoltei din Chișinău împotriva puterii neocomuniste), acest roman autoficțional (dar și al scriiturii) poartă amprenta densă simbolic și agonală stilistic tipică lui Galaicu-Păun. Cartea este un omagiu formal adus unor scrieri bazate pe cifra zece (decalogul vete-rotestamentar, *Decameronul* lui Boccaccio) sau doar neliniare (*Șotron* de Julio Cortázar, în stilul căruia autorul oferă o hartă de lectură care nu coincide cu aceea a sumarului). În ce privește Decalogul, bunăoară, capitolele pot fi citite ca „ilustrări” succesive ale celor zece porunci – ilustrare deturnată, desigur, într-un stil ironic-„postmodern”: astfel, primelor două porunci le corespund capitole despre figura autoritară a tatălui (de o intensitate abuzivă frisonantă); poruncii a treia („Să nu iei în deșert Numele Domnului, Dumnezeu-l tău”) îi corespunde o răstălmăcire literală/ literară în stilul Milan Kundera din *Gluma*; porunca „Să nu uciți” își găsește dublul într-un capitol despre războiul postcomunist dintre Basarabia și Republica Moldovenească Nistreană din 1992 ș.a.m.d. Dintre nucleele narrative se reține în primul rând acela ale copilăriei disputate între tărâmul magic al vieții la țară, la bunici, unde sunt descoperite cărțile necitite din biblioteca sătească, și dictatura – și ea textuală (Dorin Tudoran observă în postfața ediției princeps a romanului: „Cifru de la poarta realității este cuvântul. Până nu devii dependent de puterea lui, nimic din puterea lui nu-ți aparține și orice încercare de a trece, cu adevărat, pragul realității este sortită eșecului (...) Intertextualitatea este motorul acestor pagini”) – unui tată autoritar, autor de literatură patriotică și partinică. Conflictul dintre cele două spații provoacă apariția viitorului scriitor. Episodul merită urmărit pe scurt, întrucât devine o importanță structurală în ansamblul romanului. Conflictul dintre tată și bunici pornește de la o literă ratată. „Mamă, pup picioarele”, rostește tatăl, în timpul cinei, iar părinții săi (bunicii copilului) înțeleg „rup picioarele”. Pe această literă

ratată și pe ruptura pe care ea o provoacă în familia (tatăl, ultragiāt de moarte, părăsește imediat satul, în toiul nopții) se construiește, se pare, vocația ulterioară de scriitor a lui ...n (așa apare grafiat constant personajul central al romanului: autorul își revelă identitatea autobiografică *with a difference* din roman privându-și prenumele de câteva litere). Băiatul va fi somat de tată să scrie – și apoi să rescrie zile în șir, până dobândește o formă satisfăcătoare – o scrisoare bunicilor, în care va interpreta scena literei ratate și a rupturii într-o versiune convenabilă tatălui. Că o biată literă ratată apare aici ca personajul principal nu este un lucru deloc întâmplător într-un roman textualist obsedat de tot spectrul de calități ale cuvântului scris și tipărit, începând cu cele mai sordide (cuvântul spurcat) și terminând cu cele mai sublime (cuvântul care seduce). Încă un amănunt: cei trei (bunica – tatăl – copilul) alcătuiesc un lanț evolutiv pe drumul cărții. Bunica este analfabet, tatăl – un scriitoras de literatură propagandistică, în timp ce ...n va deveni un mare scriitor. Trezirea scriitorului găsește o temă complementară în trezirea și apoi manifestarea erotică – o temă barthesiană, s-ar putea spune, Roland Barthes fiind în materie de referințe una dintre prezențele marcante în roman (dar nu sufocante – în ciuda riscurilor pe care și le asumă orice barthesian, dată fiind grifa maestrului). Textul însuși (într-o corespondență caracteristică între subiectul-personaj și subiectul-temă) este suprasaturat de o încărcătură erotică – întinsă, iarăși, pe un spectru de la sordid la sublim. Un episod care nu poate fi uitat (nici măcar în această sumară descriere) este acela al torționarului care își supune soția unui tratament deprins în beciurile NKVD: torționarul amenință femeia că o să-i taie limba și, de altfel, ținându-se de cuvânt într-un mod literal-atroce, obișnuiește să ascundă în gură o jumătate de lamă cu care crestează limba femeii în timp ce o sărută.

Două cuvinte despre conceptul de „țesut viu”. El transpare – dincolo de evidența pe care i-o transferă întreaga țesătură a romanului – din două pasaje. Primul vorbește despre refolosirea unor haine vechi: „Cât o țin minte, bunica țesea la război. Hainele purtate, adică ieșite din uz, erau făcute fâșii-fâșii, și acestea, la rândul lor, îndesate bine cu vătala în textura vreunui lăicer sau păretar; războiul transforma materialul ieftin și care mai păstra uneori căldura trupului uman în țesut viu, de așternut pe jos sau de îmbrăcat casa”. Cel de al doilea despre omorârea cu sapa a unei pisici închise într-un sac: „sacul de pânză – țesut viu, nu alta”. Primul pasaj vorbește despre căldura lucrurilor familiare; cel de al doilea despre cruzimea acelorași lucruri familiare. Putem vedea în cele două pasaje – în raportul lor de polaritate – o alegorie a întregului roman.

LECTOR IN LIBRIS

de VITALIE RĂILEANU

Tânărul cercetător literar Ivan Pilchin a oferit cititorului o carte intitulată *Lector in libris*. Scriitori basarabeni despre lectură, carte, bibliotecă: o antologie (Tipografia „Foxtrot”, Chișinău, 2015, 296 p.). În prefață, autorul argumentează necesitatea culegerii: „Antologia de față are drept intenție să prezinte viziunile și atitudinile scriitorilor basarabeni contemporani de limbă română față de lectură ca experiență estetică și socială, față de carte ca fenomen cultural și economic și față de bibliotecă ca spațiu uman și cultural”.

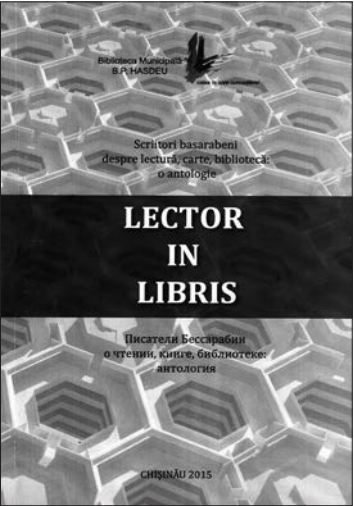
Fără îndoială, literatura și cultura unui popor constituie un spațiu de vigoare intelectuală și de rezistență prin discernământ. Ivan Pilchin are grijă să selecteze citatele care denotă această vigoare intelectuală, atitudinea serioasă față de literatură, carte, bibliotecă, angajamentul etic și estetic al scriitorilor români din Basarabia.

Fiind o ediție bilingvă (română-rusă), cartea pune și o problemă de traducere, pe care Ivan Pilchin o rezolvă cu brio. Lucru mai rar întâlnit în Basarabia, unde, în ciuda contactelor culturale strânse dintre ruși și români, traducerile reciproce nu au excelat, de fiecare dată, prin calitate: „În eterogenul spațiu cultural basarabean a existat întotdeauna o problemă a traducerilor, după cum a existat mereu o problemă a creației originale, pentru că oricât de bine s-ar desfășura lucrurile într-un domeniu literar sau altul, stăruie în noi pretenția critică firească în virtutea căreia dorim neconținut opere inedite, opere mai bune și mai diverse, lucrări ce ar satisface în mod cât mai deplin un apetit de cunoaștere a omenescului, a frumosului poetic sau a farmecului narativ sub formele cele mai variate. Astăzi, traducerile intră într-un vast program ce urmărește să statornicească gustul pentru lectură în general și, totodată, să ofere cititorilor (în cazul nostru – de limbă rusă) un cât mai amplu corpus de opere fundamentate din culturile clasice, din cele moderne și contemporane” (Vitalie Răileanu, *În loc de postfață*).

Cugetările culese de Ivan Pilchin din opera scriitorilor basarabeni impor-

tanți au, de cele mai multe ori, valoarea (autonomă) și funcția (izolată) a unor aforisme. Ar fi o greșeală dacă am încerca să interpretăm creația sau concepția estetică a scriitorilor Aureliu Busuioc, Vasile Romanciuc, Iulian Filip, Nicolae Dabija, Eugen Cioclea, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu, Teo Chiriac, Vasile Gârneț, Grigore Chiper, Vitalie Ciobanu, Emilian Galaicu-Păun, Maria Șleahtițchi, Dumitru Crudu, Vasile Ernu, Mihail Vakulovski, Alexandru Vakulovski, Alexandru Cosmescu ș.a. sau gândirea critică a lui Mihai Cimpoi, Eugen Lungu sau Mircea V. Ciobanu prin prisma acestor idei dispartate. Nici antologatorul nu ne pretinde acest lucru, miza cărții fiind cu totul alta.

Volumul *Lector in libris*, conceput de cercetătorul și traducătorul Ivan Pilchin, este, în ciuda atitudinii deseori condescendente a unor „profesioniști” față de un asemenea gen de carte, un volum de referință, o bună sursă de informare și de cunoaștere. O carte utilă criticului sau istoricului literar și plăcută cititorului.

IVAN PILCHIN

LECTOR IN LIBRIS
SCRIITORI BASARABENI DESPRE
LECTURĂ, CARTE, BIBLIOTECĂ:
O ANTOLOGIE

CHIȘINĂU, 2015

PROZĂ

PARABOLE

de NICOLAE RUSU

LIVADA

Era mare și fioros mistrețul, mai ales că-l înzestraseră Dumnezeu cu poftă de lup, șiretenie de vulpe și putere de urs. Din această cauză, nimeni nu-i putea sta împotriva și toată lumea avea frică de el. Domnea mistrețul peste un codru secular și uriaș în care fiare și păsări, arbori și plante, fluturi și găze îl știau de stăpân. Iar falnicii și rămuroșii arbori adăposteau de viscole și furtuni mai multe sate statornicite la margine de codru. De la un timp însă, oamenii au prins a-și părăsi casele. Fugeau peste râuri și munți, căci nu mai puteau îndura lăcomia și ferocitatea mistrețului. Acesta își muta hotarele peste satele și câmpiile părăsite și se apuca să terorizeze următoarea moșie.

Pusese el ochiul și pe o livadă frumoasă de meri, vestită până în cele mai îndepărtate împărății. Se coceau acolo niște mere de-ți furau privirea și-ți opreau inima în loc de admirație. Erau mere mai mari și mai mici, mai rotunde și mai lunguiețe, mai dulci și mai mistrecioare, mai roșii și mai galbene.

Mistrețului, nesățios și hulpav, îi scrășneau colții de pofcios ce era și nu se lăsă până nu luă cu hapca întreaga livadă.

Oamenii din satul acela, însă, nu se împăcară cu jaful la care erau supuși. Ani și ani luptară ei cu mistrețul până reușiră să-și întoarcă o jumătate de livadă. Văzând că nu mai au puteri să-și restituie și cealaltă jumătate, oamenii hotărâră să ceară ajutor de la împărații lumii. Aceștia-i ascultară cu atenție, apoi porunciră consiliului de jurați să cerceteze cazul și să facă dreptate.

Judecătorii cerură mai întâi, de la o parte și de la alta, explicațiile de rigoare.

– Noi nu vrem pământ străin, își spuseră păsul oamenii, vrem doar jumătatea de livadă care e moșia noastră din moși-strămoși, dar mai bine de un secol e stăpânită pe nedrept de vecinul nostru, noi nu vrem pământ străin...

Apoi, i se dădu cuvânt mistrețului.

– Livada îmi aparține, se stropși acesta cu aroganță, pentru că, de ani și ani, am rămat la tulpina fiecărui pom, iar unde am rămat o dată, locul rămâne pe veci al meu, deci livada îmi aparține...

O zi întreagă chibzuiră judecătorii, dar nu reușiră să ajungă la vreo înțelegere – unii dădeau dreptate oamenilor, alții – mistrețului. Văzând că nu pot descurca lucrurile, cineva propuse să fie întrebați și pomii din livadă. Aceștia, de când nu mai văzuseră mână de om, sălbăticeră și marea lor majoritate, în loc de mere, rodeau niște pădurețe mici, acre și chirchite, tocmai pe placul mistrețului.

– Noi nu suntem și nici n-am fost vreodată meri, noi am fost, suntem și vom fi mereu pădureți, locul nostru e în pădure, împăratul nostru e mistrețul și nimeni altul, declarară cu emfază unii pomi.

– Da, am fi vrut să fim o singură livadă, cum am mai fost cândva, demult, dar... se poate oare? murmură cu sfială alții.

– Noi nu vrem nici în livadă, nici în pădure, se găsiră și vreo câțiva pomi mai ambițioși, noi vrem să fim aparte, o livăzuică numai a noastră, independentă...

La mare încurcătură ajunseseră jurații și, înțelegând că nu-s în stare să facă o judecată dreaptă, hotărâră să trimită o solie la Dumnezeu.

După ce-i ascultă, Domnul nu scoase nici un cuvânt, doar se întristă și le făcu semn că va avea grijă să facă dreptate.

Nu zăbavă, mistrețului îi dispărură, rând pe rând, mintea vulpii, puterea ursului și pofta lupului, rămânând un obișnuit porc sălbatic, păros și jigărit. Când auzea lătrat de câini sau pași de vânător, se ascundea iute prin cele mai întunecate coclauri și mai dosite cotloane ale codrului.

Iar merii sălbăticiți, fiind îngrijiți, doftoriți și omeniți, reveniră la starea de pomi roditori, bucurând cu fructele lor împărății și popoarele lumii.

BERBECUL ÎN FARMACIE

Fiind perseverent din fire, ambițios și cu multe relații, Țapul ajunge la cârma Departamentului cadre al Curții împărătești. Astfel, bărbosul și cornoratul Țap devine una dintre cele mai importante și mai influente persoane ale împărăției, este invitat la sindrofii, întâlniri oficiale și jinduit peste tot unde se adună nu mai puțin de doi inși.

Într-o bună zi, îi cere audiență Berbecul, un vechi prieten de copilărie și coleg de turmă. Din vorbă în vorbă, Țapul află că amicul său muncește la un magazin de fierărie unde este exploatat fără măsură, plătindu-i-se, în schimb, ca unui cărlan ordinar, mai fiind folosit de cele mai multe ori și ca hamal. Sub pretextul că e tare de cap, adică o duce slab cu matematica și întoarce cumpărătorilor mai mult rest decât li se cuvine, aproape că nu este lăsat la teighea. În realitate, se tânguie Berbecul, șeful magazinului râvnește locul de vânzător pentru feciorul său, care nici să behăie ca lumea nu știe și tocmai această nedreptate l-a făcut să vină cu jalbă-n proțap la Curtea împărătească.

Aflând cum stau lucrurile, Țapul îi promite o slujbă mai bună, dar i-o va propune un pic mai târziu, deoarece în prezent nu are nimic potrivit, nici un loc vacant, în afară doar de unul la Farmacia populară. Tot atunci, Berbecul îi șoptește ceva la ureche, apoi își privește prietenul insistent, răbdător, sigur de sine. Țapul chibzuiește îndelung, găsind că ideea Berbecului nu e lipsită de logică. Își amintește și de niște întâmplări din tinerețe, când el era capul relelor, iar vina și ponoasele rămăneau pe seama colegului său,

de unde a și apărut în împărăție zicala: “Țapul face, Berbecul trage”. Ținând cont și de aceste circumstanțe, a doua zi, Țapul îl numește pe Berbec în postul de șef al Farmaciei populare.

Dar, să vezi, lume! La scurtă vreme, prind a-l năvăli cu proteste fel de fel de responsabili, în special de la Departamentul medicină: că Berbecul n-are experiență de lucru în domeniul farmaceuticii, că-i lipsesc studiile speciale, că de cele mai multe ori confundă unitățile de măsură din farmacie cu cele din fierărie, că este grosolan cu pacienții, că este înfumurat, câte și mai câte, multe și mărunte. Țapul, însă, îi pune pe toți la respect cu același argument pe care i-l șoptise prietenul său la prima lor întâlnire.

– Domnilor, încetați cu insinuările, noi știm că actualul șef al Farmaciei populare este persoana cea mai indicată... Specialist mai priceput ca el în ierburi de leac nu poate să existe, dumnealui deosebește cu o fină pricepere ierburile otrăvitoare de celelalte și lucrul acesta este cel mai important pentru un șef ca el, de altfel n-ar mai ajunge să pască și vara următoare... Lăsați-mă în pace cu Ariciul vostru! Ei și ce, dacă a studiat la Sorbona? Mare scofală!... Se știe că practica bate gramatica... Iar noi, cei de la curte, avem farmacia noastră, cu specialiști și leacuri de import...

Ultimul argument le închide la toți gura și Berbecul rămâne în continuare șef de farmacie. Iar peste un an, domnul Țap, șeful Departamentului cadre al împărăției, printr-un ordin semnat de Măria Sa, este decorat cu o medalie specială pentru alegerea și plasarea chibzuită a specialiștilor, mai ales din cadrul Departamentului medicină, unde s-au redus în jumătate cheltuielile pentru întreținerea spitalelor.

Un serviciu special de analiză economico-socială de la Curtea împărătească a constatat că, în ultimul an, numărul pacienților internați în spitale a scăzut de cinci ori, de unde și, evident, concluzia firească a rolului deosebit de pozitiv al farmaciei în combaterea bolilor și a îmbunătățirii substanțiale a sănătății celor bolnavi. În același timp, s-a constatat și o creștere considerabilă atât a numărului de firme pentru organizarea serviciilor funerare, cât și a veniturilor acestora. Faptul în cauză, însă, a rămas, nu se știe de ce, necomentat.

FRUNZELE

În marea grădină a lui Dumnezeu, unde pomii sunt veșnic verzi, unde plouă cu har și în izvoare gâlgăie apa tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte, frunzele unui pom fremătau chiar și atunci când nu adia boare de vânt. O mare discordie apăruse între ele și ani nenumărați nu erau în stare să-și clarifice care dintre ele este mai importantă. Orice frunzuliță ținea morțiș să dovedească celorlalte că de n-ar fi ea, anume ea, pomul ar fi mai sărac și mai

neputincios, s-ar preface în lemne pentru foc, că anume ea este întruchiparea esenței lui, reprezentându-l plenar, că doar ea îi este sufletul și rațiunea, că ea este cea mai inteligentă, cea mai necesară, cea mai talentată...

Dar treceau zile, săptămâni, luni și, una câte una, frunzele – unele coapte, altele încă verzi – se desprindeau molcom de pe crengi și coborau lin și resemnat la rădăcina pomului, peste altele, căzute mai înainte și prefăcute deja în țărână. În locul lor înmugureau alte frunze și, încă fragede, se implicau în veșnica lor dispută, privind cu multă aroganță și pline de sentimentul narcisiac al eternului la cele împrăstiate pe jos și chiar la cele îngălbenite de timp, dar care se mai țineau pe ramuri...

Angajate în interminabila lor gâlceavă, frunzele nu observau că jos, la umbra lor, se joacă deseori o fetișcană, sluga bătrânului Cronos, și nu știau că cea mai mare plăcere a fetei e să le adune pe cele căzute de pe ramuri și să privească prin ele la Soare. Această fetiță găsea câte o frunză pe care întrezărea niște semne ce puteau fi tălmăcite. Odată, pe una descifră că „pe un

picior de plai, pe o gură de rai, iată, vin în cale, și cobor la vale trei turme de miei...”, încă pe una, că „la steaua care-a răsărit, e o cale-atât de lungă...”, pe alta, că „dacă te-aș prinde într-o zi și ți-aș săruta talpa piciorului, nu-i așa că-ai schiopăta puțin...”, pe o altă frunză, că „limba noastră-i o comoară...”. Mai află că „dacă dragoste nu e, nimic nu e” și că „roua e sudoarea privighetorilor ce s-au ostenit toată noaptea cântând”, apoi „Auzi, iubito, viscolul de-afară? Auzi cum vântul tremură-n perdea?...”, după care și „ Ușoară, maică, ușoară, c-ai putea să mergi, căl-când, pe semințele ce zboară între ceruri și pământ...” și așa mai departe, tot așa mai departe, frunze nenumărate... Iar de la una, căzută mult prea devreme, încă verde, află că „eu – o frunză, tu – o frunză, împreună știi ce fac? Un copac...”, zicere ce-i plăcu atât de mult, încât se grăbi, țupăind, să-și bucure stăpânul, s-o aprecieze și el.

Frunzele, preocupate de înverșunata lor confruntare, nici n-o luau în seamă pe sluga celui care va prețui, în ultimă instanță, pe fiecare dintre ele. În același timp, însă, zburdalnica fetiță vine să se joace sub acest pom anume pentru că îi place să asculte freamătul zglobiu al cârcotașelor frunze de pe ramuri.

EVENIMENT

ALTETEA SA REGALĂ, PRINCIPELE RADU AL ROMÂNIEI ÎN VIZITA LA USM

De la stânga la dreapta: Daniel Șandru, prof. Doru Tompea (în picioare), Principele Radu, Arcadie Suceveanu și un ofițer din Regimentul de Gardă

Altețea Sa Regală, Principele Radu al României

La Uniunea Scriitorilor din Moldova a avut loc, pe data de 18 aprilie curent, o întâlnire cu Altețea Sa Regală, Principele Radu al României, care s-a aflat într-o vizită oficială de trei zile în Republica Moldova. Cu această ocazie a fost lansată cartea *Calea europeană a Republicii Moldova* (Coordonatorii volumului: Radu Carp, profesor la Universitatea din București, și Sorin Bocancea, conferențiar la Universitatea „Petre Andrei” din Iași). La eveniment a participat și directorul revistei *Timpul*, Daniel Șandru. Moderatorul evenimentului a fost Arcadie Suceveanu, Președintele USM.

Altețea Sa Regală a reiterat că Monarhia României a întreținut de la bun început relații strânse cu lumea culturală și cu cea scriitoricească. Această tradiție, instituită încă de Carol I, a fost reluată după 1990, când familia regală a avut acces în țară.

Daniel Șandru a făcut o scurtă prezentare a revistei *Timpul*, amintind de descendența eminesciană a acesteia.

Volumul *Calea europeană a Republicii Moldova* a fost prezentat de unul dintre coordonatorii ediției, Sorin Bocancea, care a precizat că cele 38 de articole și studii din

carte au menirea să dea răspuns la o serie de întrebări, care preocupă societatea intelectuală din Republica Moldova și România.

Despre volum s-au pronunțat Maria Șleahțișchi și Vitalie Ciobanu, acesta fiind și unul dintre autorii prezenți în volum. Maria Șleahțișchi a vorbit despre compatibilizarea discursurilor de pe ambele maluri ale Prutului, despre utilitatea acestei cărți îndeosebi politicienilor, protagoniștii mai multor narațiuni. A exprimat totodată o ușoară nedumerire față de viziunea lui Sorin Antohi, care a situat procesul de integrare europeană a RM sub semnul mitului “meșterul Manole”. Vitalie Ciobanu a mărturisit că, în timp ce scria despre drumul spinos și întortocheat de integrare europeană a RM, trăia un adevărat sentiment de capăt de drum.

Și dl Sorin Bocancea a afirmat că, atunci când a conceput acest proiect, nu s-a gândit decât la faptul că RM traversează o mare criză.

În încheiere, Uniunii Scriitorilor din Moldova i s-a oferit în dar *Enclopedia României* (reeditare a ediției din 1938 efectuate sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti) și un volum din opera publicistică și politică a lui Petre Andrei.

FIRUL CU PLUMB

DUMNEZEU

de MAGDA ISANOS

Oamenii bogați au făcut icoane,
catapetesme-aurite și strane,
însă Dumnezeu n-a venit
în locul astfel îngrădit.

Bogații stăteau groși, împovărați
și se uitau la sfinții frumos îmbrăcați.

În vremea asta, Dumnezeu zbura-n copaci,
făcându-i să-nflorească. Fugea la săraci,
cerându-le mămăligă și ceapă.
Era când câmpie verde, când apă.
Alteori se făcea mic
și s-ascundea în floarea de finic,
ori s-apuca sa crească-n păpușoaie,
s-ajute furnicile la mușuroaie,
să dea pământului mană și ploaie.

Avea atâtea de făcut Dumnezeu,
și oamenii îl plictiseau mereu,
cerând unul pentru altul rău.
Îi auzea strigând: “Pământul meu...”
Îi vedea punând semn de hotar,
ciopârțind, împărțind minunatul dar.

Atunci se supara. Pornea furtuna.
Cu secetă și ploaie-nghețată lovind într-una,
se facea mare și-nfricoșat,
ca muntele cu păduri îmbrăcat.
Până venea o pasare la el.
Codobatura, sau un porumbel,
și spunea: “Doamne, mi-a căzut puiul jos.
Zi să se facă iară frumos,
să răsară soarele și să-l gălesc...”

“Facă-se voia ta, sol pășăresc...”
Și Dumnezeu puneă fulgeru-n teacă
și s-apuca alte lucruri să facă.

IMPERIUM

de CHRISTIAN KRACHT

AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ

CHRISTIAN KRACHT (N. 1966) ESTE UN PROZATOR ELVEȚIAN DE LIMBĂ GERMANĂ. A LUCRAT CA JURNALIST PENTRU „FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG” ȘI „DER SPIEGEL”. CĂLĂTOR PROFESIONIST, A VIZITAT ȘI A LOCUIT ÎN MAI MULTE ȚĂRI ALE LUMII. ÎN 2006, A ESCALADAT MUNTELE KILIMANJARO. ESTE AUTORUL MAI MULTOR ROMANE ȘI CULEGERI DE PROZE SCURTE ȘI REPORTAJE. A DEBUTAT CU ROMANUL „FASERLAND” (1995), CARE L-A CONSACRAT CA PE UN SCRITOR RAFINAT ȘI ESTET. ÎN 2001, PUBLICĂ UN FALS ROMAN DE CĂLĂTORIE, „1979”, TRADUS ÎN ROMÂNĂ DE ANDREI ANASTASESCU ȘI APĂRUT LA ED. CARTIER ÎN 2013. VOLUME NOTABILE: „ICH WERDE HIER SEIN IM SONNENSCHNITT UND IM SCHATTEN” (2008) ȘI „IMPERIUM” (2012).

PARTEA I*

Sub norii lungi și albi, sub soarele splendid, sub firmamentul luminos, se auzi mai întâi un sunet prelung de goarnă, apoi clopotul vaporului bătu energic ora prânzului, iar un boy malaez traversă puntea superioară cu pasul lin, pe vârful picioarelor, ca să-i trezească, apăsându-i precaut pe umăr, pe călătorii care adormiseră la loc îndată după micul-dejun îmbelșugat. În fiecare dimineață, societatea Norddeutscher Lloyd – fie-i numele blestemat! – avea grijă, prin măiestria bucătarilor chinezi cu părul împletit în cozi lungi, ca pasagerii de la clasa întâi să primească delicioase mango Alphonso din Ceylon, tăiate-n lungime și aranjate cu artă, ochiuri cu slănină, la care se adăugau piept de pui marinat cu ardei iute, creveți, orez aromatic și un porter englezesc zdravăn. Îndeosebi consumul acestei din urmă băuturi le conferea un aer din cale-afară de grosolan, aproape destrăbălat plantatorilor care se întorceau în colonii și care – îmbrăcați în flanela albă a breslei lor – nu se întinseseră cuvințios, ci se lăbărtaseră de-a dreptul în șezlongurile de pe puntea superioară a pachebotului „Prinz Waldemar”. Nasturii pantalonilor descheiați la brâu le atârnavă de cusăturile slăbite, iar jiletile lor erau pătate de sus până jos cu sos sofrăniu de curry. Era o privește cu totul și cu totul respingătoare. Nemți vulgari, cu obrazul spelb și țepos, semănând la chip cu porcii-furnicari zăceau acolo și se deșteptau încet din siestă – nemți la zenitul influenței lor mondiale.

Așa sau cam așa gândea tânărul August Engelhardt, în timp ce-și trecea unul peste altul picioarele subțiri, îndepărta cu mâna de pe veșmânt câteva firimituri imaginare și privea înfuriat peste parapet marea uleioasă și netedă. Fregate însoțeau în zbor, de-a stânga și de-a dreapta, pachebotul, care nu se îndepărta niciodată cu mai mult de o sută de mile marine de uscat. Ieșeau din apă și se scufundau la loc – mari vânători semănând cu coada-rândunicii, cărora orice navigator pe Mările Sudului le iubea acrobațiile desăvârșite prin văzduh și curioasele manevre prin care-și urmăreau prada. Engelhardt se extazia și el în fața păsărilor din Oceanul Pacific, mai ales a păsării-clopoțel, *Anthornis melanura*;

pe când era copil, obișnuia să cerceteze ore-n șir, în foliante, aceste păsări – cu splendidul și bogatul lor penaj ce scânteia sub soarele dogoritor al imaginației de copil –, trecându-și degetele mici peste ciocurile lor, peste penele multicolore. Acum însă, când zburau aievea pe deasupra lui, Engelhardt nu mai avea ochi pentru ele, ci doar pentru plantatorii planturoși, care, purtând în ei sifilis terțiar de mult netratat, se întorceau pe plantațiile lor, iar acum, aplecați peste articolele aride și greoaie din *Der Tropenpflanzer* și din *Deutsche Kolonialzeitung*, adormiseră și visau plescăind din limbă la mici negrese cafenii cu sânni goi.

(...)
Vaporul înainta legănându-se domol sub cerul fără nori. La un moment dat Engelhardt zări în depărtare un pâlă de delfini, dar nici nu-și puse bine la ochi binoclul împrumutat de la căpitan, că animalele se și scufundară la loc în străfundurile mării. Curând ajunseră la pitoreasca insulă Palau și, după ce predară sacii de poștă, își văzură de drum. La următoarea oprire, pe coastele insulei Yap, câteva pirogi cu furcheți se apropiară șovăielnic de pachebot; vâslașii aveau de vânzare jumătăți de porc și rădăcini de ignamă, dar nici pasagerii, nici echipajul nu arătară vreun interes față de aceste mărfuri; când să întoarcă, una dintre pirogi fu prinsă în vârtejul stârnit de elicele vaporului și se izbi de bordaj. Insularul se salvă sărind în mare, însă barca i se sfărâmă în două, iar alimentele, pe care niște mâini brune le ridicaseră spre cer cu o clipă înainte, se legănavă acum pe apa înspumată; Engelhardt, strângând într-o mână cartea lui Schlickeisen și aplecându-se mult peste parapet să privească în jos, se înfioră la vederea unei jumătăți de porc care pluti o vreme, cu tendoanele însângerate atârându-i într-o parte, apoi se scufundă încet în adâncurile indigo ale oceanului.

„Prinz Waldemar” era un pachebot de trei mii de tone, solid și modern, care, venind de la Hong Kong o dată la douăsprezece săptămâni, străbătea Oceanul Pacific în drum spre Sydney și ajungea în zona Protectoratului German, mai cu seamă în Noua Pomeranie, unde acosta pe țărmul peninsulei Gazelle, la Herbertshöhe, noua capitală situată în

golful Blanche (mai exact, la unul dintre cele două debarcadere ale ei), al cărei bazin navigabil trecea, dintr-un capriciu optimist, drept port.

Herbertshöhe nu era Singapore; era compus în principal din cele două punți de lemn și din câteva alei late ce se întretăiau, alei de-a lungul cărora fuseseră construite factoriile Forsayth, Hensheim & Co și Burns Philp, mai mult sau mai puțin impozante, în funcție de unghiul din care le priveai. Existau și o clădire mai mare – clădirea societății Jaluit, care făcea negoț cu guano pe insulele Yap și Palau –, o secție de poliție, o biserică și cimitirul ei deosebit de pitoresc, hotelul Fürst Bismarck, hotelul concurent Deutscher Hof, căpitănia portului, două-trei taverna, un Chinatown fără însemnătate, un club german, un mic spital aflat sub paza și sub ocrotirea doctorilor Wind și Hagen și, în fine, reședința guvernatorului, situată puțin deasupra orașului, pe o colină acoperită cu iarbă de un verde ce strălucea ireal în lumina amiezii. Era însă un oraș în plină ascensiune, un onorabil oraș german, iar dacă unii-l numeau „târugușor prăpădit”, o făceau cu intenții zeflemitoare sau atunci când ploua cu găleata și nu mai deslușeau nimic la mai mult de zece metri depărtare de propriu-ți nas.

După ploile torențiale de la amiază, soarele își făcea apariția cu sfințenie la ora trei fix, iar în clarobscurul ierbii înalte umblau țănoș păsări strălucind în culori dintre cele mai vii, care-și curățau penajul picurând. Apoi, în băltoacele de pe alei, pe sub cocotierii înalți, vedeai zbenguindu-se copii de băștinași, desculți, goi în mare parte, unii îmbrăcați doar cu niște nădragi scurți și zdrențuiți (făcuți mai mult din găuri decât din stofă), și având pe cap un păr lănos, care, dintr-un capriciu comic al naturii, era blond. Pentru ei, Herbertshöhe se chema Kokopo, nume cu sonoritate vădit mai plăcută și în primul rând mai frumos de rostit.

Spre deosebire de posesiunile africane ale Majestății Sale, împăratul Wilhelm al II-lea, Protectoratele Germane din Oceanul Pacific (specialiștii căzuseră de acord asupra acestui punct) erau pe de-a-ntregul inutile. Câștigurile aduse de negoțul cu copră, cu guano și cu sidex nu erau nici pe departe suficiente ca să

întrețină un imperiu atât de vast, risipit în imensitatea Pacificului. Cu toate acestea, în Berlinul îndepărtat se vorbea despre insule ca despre un șirag de perle prețioase și scânteietoare. Coloniile din Pacific aveau o sumedenie de susținători și de adversari, dar, dintre toți, social-democrații, încă tineri pe atunci, obișnuiau să pună cel mai aprig în discuție relevanța posesiunilor din Mările Sudului.

Asta e perioada în care se desfășoară acțiunea cronicii noastre, iar pentru a o istorisi trebuie să avem în vedere și viitorul, căci relatarea noastră se situează chiar în zorii secolului XX, care, până spre jumătatea lui, promitea să devină, după cum știm, secolul germanilor, secolul în care Germania urma să ocupe locul de frunte și de onoare – un loc binemeritat – la masa lumii, ceea ce părea întru totul verosimil din punctul de vedere al noului secol, care la acea dată abia împlinise câțiva ani dintr-o viață de om. Acum urmează povestea unui singur german – destinat să-i reprezinte pe ceilalți –, povestea unui romantic care a fost și el, ca mulți din această specie, un artist neîmplinit, iar dacă în mintea cititorului se vor ivi uneori anumite paralele cu un romantic și vegetarian german de mai târziu, care poate ar fi făcut mai bine să rămână la șevaletul lui, ele sunt pe de-a-ntregul voite și, pe bună dreptate – iertată fie-mi exprimarea! –, coerente în nuce. Doar că acest din urmă romantic nu e, în clipa de față, decât un băiețandru plin de coșuri și cam bizar, căruia tatăl lui îi trage scatoalcă după scatoalcă. Dar așteptați: băiatul crește, crește.

La bordul lui Prinz Waldemar se afla carevasăzică tânărul August Engelhardt din Nürnberg, purtător de barbă, vegetarian, nudist. Cu câțva timp în urmă publicase în Germania o carte cu un titlu exaltat – *Un viitor fără griji* –, iar acum călătorea spre Noua Pomeranie ca să cumpere pământ pentru o plantație de cocos – încă nu știa cât anume și în ce loc. Avea să devină plantator, dar nu din lăcomie de profit, ci din credința profundă că, prin mareața lui idee, va schimba o dată pentru totdeauna lumea ce-i părea potrivnică, proastă și crudă. (...)

***Fragment din Partea I a romanului „Imperium”, în curs de apariție la Editura Cartier, Chișinău. Traducere din germană de Andrei ANASTASESCU.**